ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№145 (24.115) ● 2020 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 5, щэбэт ● Тхьэмахуэм щэ къыдокІ ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэрым щагъэувэщ республикэм и Іэтащхьэм и саугъэтыр

КІуэкІуэ Казбек Іэ щІидзащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и саугъэтыр щІэныгъэмрэ инновацэхэмрэ я ІэнатІэм ехъулІэныгъэхэр къыщызыха лэжьакІуэ ныбжьыщІэхэм етыным теухуауэ» указым.

АБЫ зэрыщыубзыхуамкІэ, щІыналъэм и Іэтащхьэм и саугъэтитху илъэс къэс иратынущ щІэныгъэ, щІэныгъэ-техникэ лэжьыгъэхэр езыгъэкІуэкІ щІэныгъэлІ, ІэщІагъэлІ ныбжьыщІэхэм, абыхэм я щІэныгъэ къэхутэныгъэхэмкІэ естественнэ, техникэ, гуманитарнэ щІэныгъэхэм зегъэужьыным, техникэщІэхэр зэпкърылъхьэнымрэ тенологиещІэхэр къэгъэсэбэпынымрэ хэлъхьэныгъэшхуэ хуащІамэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и экономикэмрэ социальнэ ІэнатІэмрэ щІэм тету зауж ьыным ахэр хэпщІыкІыу сэбэп хуэхъуамэ. Дэтхэнэ саугъэтри сом 100 000 мэхъу.

ЩІэныгъэлІ, ІэщІагъэлІ ныбжьыщІэхэм защІэгъэкъуэным, ахэр щІэныгъэ-къэхутэныгъэ Іуэхухэм нэхъ жыджэру къыхэша хъун папщІэ а лэжьыгъэм тегъэгушхуэным ехьэлІа Іуэхухэм щытепсэлъыхьауэ щытащ Кавказ Ищхъэрэм и «Мэшыкъуэ-2020 щІалэгъуалэ форумым и IX зэхыхьэгъуэм ди республикэм щыщу хэт ныбжьыщІэхэм, илъэс блэкІахэм а форумым и грантхэр къэзыхьахэм КІуэкІуэ Казбек шыщхьэуІу мазэм щаІущІам щыгъуэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и саугъэт ягъэувар 2021 гъэм къыщыщІэдзауэ ятынущ.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэ.

«Газпром»-мрэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэмрэ Іэ традзащ 2021 - 2025 гъэхэм ятещІыхьа программэм

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбекрэ «Газпром» ПАО-м и Правленэм и УнафэщІ Миллер Алексейрэ Іэ традзащ ди щІыналъэр 2021 - 2025 гъэхэм газкІэ къызэгъэпэщынымрэ газыр республикэм тегуэшэнымрэ зегъэужьыным теухуа программэм.

ДЭФТЭРЫМ къызэрыщыгъэлъэгъуамкІэ, компанием Къэбэрдей-Балъкъэрым газыр зэрытрагуашэ станцибгъум техникэ и лъэныкъуэкІэ зэхъуэкІыныгъэхэр щригъэкІуэкІынущ, зыхуэфащэхэр зэригъэпэщыжынущ икІи газ зэрыкІуэ бжьамий зэпыщІахэр щаиукъуэдиинущ. Абы Іэмал къитынущ Дзэлыкъуэ, Лэскэн, Май, Прохладнэ, Шэджэм щІыналъэхэм, апхуэдэуи Налшык къалэм газу хуаутІыпщыр нэхъыбэ щІынымкІэ.

Къимыдэкіэ, Іуащхьэмахуэ щІыналъэм щыІэ комбинатым хуэкІуэу газ бжьамий укъуэдииным теухуа Іуэхури къыщылъытащ абы.

Компанием къызэритамкІэ, 2020 гъэм щІышылэм и 1-м ирихьэлІэу щІыналъэм и щІыпІэхэм я процент 96,8-м газыр бжьамийкІэ яІэрохьэ, абы щыщу къалэхэр процент 98-кІэ, къуажэхэм я процент 95,2-р гъэсыныпхъэ щхъуантІэкІэ къызэгъэпэщащ.

Илъэситхум тещІыхьа программэм къыщыгъэлъэгъуахэр зэфІагъэкІмэ, 2026 гъэм ирихьэлІэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІыналъэр газкІэ нэсу къызэгъэпэща хъунущ

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэр Езым фІэфІу жылагъуэ, бэм яфІ зыхэлъ Іуэхухэм хэтым и дунейпсо махуэм и пэ къихуэу яІущІащ узыфэ зэрыцІалэм зыщиубгъу лъэхъэнэм цІыхухэм щІэгъэкъуэн яхуэхъуа волонтёрхэм

Езым фІэфІу жылагъуэ, бэм яфІ зыхэлъ Іуэхухэм хэтым и дунейпсо махуэм и пэ къихуэу Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек епсэлъащ республикэм щыщ волонтёрхэу «#Мывместе» зыфІаща Урысейпсо акцэм жыджэру хэтахэм.

«ЦІЫХУХЭМ ядэІэпыкъуныр зи псэм хэлъ фэри, Къэбэрдей-Балъкъэрым и адрей волонтёрхэми, республикэм щыпсэу псоми си гум къыбгъэдэкІыу сынывохъуэхъу махуэшхуэмкІэ - Волонтёрым и махуэмкІэ!» - жиІащ КІуэкІуэ К. В.

ЩІыналъэм и УнафэщІым дэтхэнэ зыми фІыщІэшхуэ хуищІащ, ІуэхуфІхэм я зэхэублакІуэу зэрыщытым, я псэм и къабзагъэм, дэІэпыкъуэгъу хуэныкъуэм зыщІагъэкъуэну зэрыхьэзырым, дунейр нэхъыфІ щІыным зэрыхуэлажьэм папщІэ.

«Волонтёрхэр я ІэщІагъэкІи, ныбжькІи, къызыхэкІакІи зэмыщхьми, ахэр зэкъуегъэувэ цІыхум дэІэпыкъуныр я къалэну къызэралъытэжым, социальнэ жэуаплыныгъэ зэрахэлъым, щІэгъэкъуэн хуэныкъуэм сэбэп хуэхъуну зэрыхьэзырым икІи а къалэныр гъэзэщІэным зэкъуэту яужь йохьэ, я зэфІэкІ псори ирахьэлІэ щытыкІэ гугъу ихуар абы къиишыным, цІыхухэм яхуэщхьэпэн папщІи езыхэм шынагъэ къащхьэщыхьэнкІэ зэрыхъунуми еплъыркъым», - къыхигъэщащ КІуэкІуэ Казбек.

Абы и щыхьэту КъБР-м и Іэтащхьэм къихьащ 2020 гъэр. Пандемиер псом я дежкІи икъукІэ гъэунэхупІэшхуэу щытащ, абы жылагъуэр иригъэувэлІащ зэкъуэувэным икІи щытыкІэ гугъум къикІын папщІэ къызэгъэпэщыныгъэ Іуэху куэдым зрапщытын хуей хъуащ, цІыху къару, мылъку куэд къызэщІэгъэуІуэну къигъэуващ.

Дохутырхэмрэ эпидемиологхэмрэ ящІыгъуу, республикэм и волонтёр зэщІэхъееныгъэм хэтхэм гугъуехьышхуэхэр ятещІащ узыфэ зэрыцІалэм республикэм зыщищиубгъуа лъэхъэнэм. «Фэ дыкъэдгъэщІэхъуакъым, фызэкъуэувэри къыпхуэмылъытэным хуэдиз мыхьэнэ зиІэ лэжьыгъэшхуэ зэфІэвгъэкІащ, нобэми а лэжьыгъэм фыпэрытщ», - къыхигъэщхьэхукІащ КІуэкІуэ К. В.

«Жылагъуэм игъэлъапІэу щытахэм коронавирусым нэгъуэщІынэкІэ дригъэплъыжауэ жаІэ. СызэригугъэмкІэ, абы нэхъри наІуэ къищІащ Урысейм ис лъэпкъхэм лІэщІыгъуэ бжыгъэ хъуауэ къадекІуэкІ хабзэхэр. ГумащІагъэр, зыр адрейм дэІэпыкъуныр, уи ІыхьлымкІэ жэуап зэрыпхьыр, зызэхэщІыкІыныр сыт зэмани ди нэхъыжьхэм щІэгъэкъуэн яхуэхъуу щытащ гугъуехьхэм япэлъэщынымкІэ, а фІыгъуэхэрщ ди жылагъуэм ноби и лъабжьэр. ИкъукІэ узыщыгуфІыкІщ а псори ди щІалэгъуалэм зэрадэтлъагъур», - къыхигъэбелджылыкІащ КъБР-м и Іэтащхьэм.

Республикэм щыщ куэд я унэхэм щІэсын хуей хъуащ, узыфэм зыщахъумэн папщІэ, къыщІигъуащ КІуэкІуэ Казбек. Ахэр къыхэча хъуат зэса псэукІэм икІи адрейхэм я дэІэпыкъуэгъу хуэныкъуэт. Волонтёр зэщІэхъееныгъэ зэмылІэужьыгъуэхэм хэтхэм я къару ирахьэлІащ щІэгъэкъуэн хуэныкъуэхэм ядэІэпыкъунымкІэ, жыджэру хыхьащ «#Мывместе» Урысейпсо акцэм, зи ныбжь хэкІуэтахэм, зи щхьэ Іуэху зыхуземыхуэжхэм, медицинэ лэжьакІуэхэм я гулъытэ лъагъэсын папщІэ.

Акцэм хыхьэу зыщІагъэкъуащ республикэм щыщу зи закъуэу псэухэм, хуэмыщІа унагъуэхэм щыщхэу дэІэпыкъуныгъэ нэхъ хуэныкъуэхэм - волонтёрхэм абыхэм хуахьащ ерыскъыпхъэ зэмылІэужьыгъуэхэр зыхэлъ хъуржыну минищрэ никъуэм щІигъу. Мы зэманми апхуэдэ гулъытэ хуащІ зи ныбжь хэкІуэтахэм, зыпІыжын зимыІэхэм. Псори зэхэту псапащІэ Іуэхухэм къыхыхьащ цІыху 650-м щІигъу.

ГумащІагъэм и щапхъэ нэс, КъБР-м и Іэтащхьэм къызэрилъытэмкІэ, къагъэлъэгъуащ медицинэ лэжьакІуэхэм. Абыхэм ящыщу 70 мы зэманым щолажьэ госпиталхэм я «щІыпІэ плъыжь» жыхуаІэхэм, 120-рэ поликлиникэхэм къыщызэрагъэпэща «щІыпІэ удзыфэм» щыІэщ.

«Республикэм и волонтёрхэм я бжыгъэм къыхохъуэ. А зэщІэхъееныгъэм хэтхэр мы зэманым мин 30-м ноблагъэ, миниблым щІигъум зрагъэтхауэ псапащІэ Іуэхухэр зэпимыууэ ирагъэкІуэкІ.

Пандемием ебэныным иджыпсту нэхъ щызэкъуэувами, волонтёрхэм я лэжьыгъэр унэтІыныгъэ куэдым хуэгъэпсащ. Шэч къытесхьэркъым ди республикэм щІыуэпсыр хъумэным, социальнэ ІэнатІэм а зэщІэхъееныгъэм зэрызыщиубгъужынум, волонтёрхэм я дэІэпыкъуныгъэ дыхуэныкъуэнущ махуэшхуэхэм, щэнхабзэ, спорт Іуэхушхуэхэр къыщызэдгъэпэщкІи.

Апхуэдэу щытми, нобэ фэ зэфІэвгъэкІ лэжьыгъэрщ нэхъыщхьэр - ар цІыху гъащІэм, узыншагъэм, зэІузэпэщыгъэм ехьэлІащи. Фи къару фемыблэжу фызэрылажьэм щхьэкІэ пщІэшхуи фхуэфащэщ, фэркІэ догушхуэ икІи ар гулъытэншэу къигъанэркъым Урысей Федерацэм и Президентми», - къыхигъэщащ КІуэкІуэ Казбек.

«#Мывместе» Урысейпсо псапащІэ акцэр къызэгъэпэщыным хуащІа хэлъхьэныгъэшхуэм папщІэ» фэеплъ медалыр Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщу езыхэм яфІэфІу а зэщІэхъееныгъэм хэта цІыхуи 151-м къыхуагъэфэщащ. Волонтёрым и махуэр щагъэлъапІэкІэ, а медалхэр зыхуагъэфэщахэм щратыжынущ КъБР-м и муниципальнэ щІыналъэхэмрэ къалэ округхэмрэ.

«Сынывохъуэхъу дамыгъэ лъапІэр къызэрыфхуагъэфэщамкІэ. Ар фи зэфІэкІым хэвгъэхъуэным лъабжьэ хурырехъу, ІуэхуфІу нэхъыбэм фытезыгъэгушхуэну щрырет. Фи Іуэху еплъыкІэм, фи жыджэрагъым, сыт хуэдэ гугъуехьми хэкІыпІэ къызэрыхуэвгъуэтыфым куэдкІэ елъытащ ди республикэм къыпэщыт къалэнхэр зэфІэгъэкІа зэрыхъунур, абы адэкІэ зэрызиужьынур. Фэ дзыхь къывагъэз хъунущ. Ар фи ІуэхущІафэхэмкІэ наІуэ къэфщІащ», - къыхигъэщащ КІуэкІуэ Казбек икІи жиІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и унафэщІхэм адэкІи яхузэфІэкІ къызэрамыгъэнэнур республикэм и волонтёр зэщІэхъееныгъэм зиужьын папщІэ.

КъБР-м и Іэтащхьэр зэІущІэм и кІэм республикэм и волонтёр псоми иджыри зэ ехъуэхъуащ къэблэгъа я махуэшхуэмкІэ, узыншагъэ быдэ яІэну, жыджэрагъ яхэлъыну, ехъулІэныгъэщІэхэр къахьыну зэригуапэр къыхигъэщащ.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэ.

КІуэкІуэ Казбек иригъэкІуэкІащ республикэм и щІыналъэхэмрэ къалэ округхэмрэ я администрацэхэм я унафэщІхэр зыхэта «муниципальнэ сыхьэтыр»

КІуэкІуэ Казбек видеоконференц мардэм тету дыгъэгъазэм и 2-м епсэлъащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щІыналъэхэм, къалэ округхэм я администрацэхэм я унафэщІхэм. ЗэІущІэм хэтащ КъБР-м и Премьер-министр Мусуков А. ТІ., КъБР-м и Іэтащхьэм и Администрацэм и УнафэщІ Къуэдзокъуэ М. М., КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІым и къуэдзэ Хъубий М. Б., КъБР-м ухуэныгъэмрэ псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ и министр Бэрбэч А. Хь., КъБР-м транспортымрэ гъуэгу хозяйствэмкІэ и министр ДыщэкІ А. З.

ЗЭІУЩІЭМ щытепсэлъыхьащ республикэм и муниципальнэ щІыналъэхэмрэ къалэ округхэмрэ щрагъэкІуэкІ ухуэныгъэхэр и кІэм нагъэсу лажьэу утІыпщыным ехьэлІа Іуэхухэм, апхуэдэуи лъэпкъ проектхэр гъэзэщІа зэрыхъум.

ЗэІущІэм хэтхэм захуигъазэри, КІуэкІуэ Казбек жиІащ ухуэныгъэхэр и чэзум зэфІэгъэкІыным, лэжьыгъэхэм я фІагъым набдзэнубдзаплъэу кІэлъыплъыным мыхьэнэшхуэ зэриІэр.

ЩІыналъэм и УнафэщІым къыхигъэщащ илъэс дызэрытым лэжьыгъэ куэд зэрызэфІагъэкІар. Республикэм Ухуэныгъэмрэ псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ и министерствэр и закъуэ ухуэныгъэщІэу 50-м елэжьащ. Щэнхабзэм и ІуэхущІапІэ 19 сыт и лъэныкъуэкІи зыхуей хуэзэу зэрагъэпэщыжащ. Гъуэгу хозяйствэм и объекту 100-м щІигъум елэжьащ.

Абы къыдэкІуэу, къыхигъэщхьэхукІащ КІуэкІуэ К. В., и кІэм нымыгъэса къалэнхэри щыІэщ, абыхэм еужьэрэкІын хуейщ, къыкъуэкІ лъэпощхьэпохэр псынщІэу лъэныкъуэ егъэзауэ лэжьыгъэхэр и кІэм нэгъэсыпхъэщ. ЗэгурыІуэныгъэ зращІылІа ІуэхущІапІэхэу контрактхэм къыщыгъэлъэгъуа фІагъхэм зи лэжьэкІэхэр хуэмыкІуэхэр, и чэзум объектхэр зымытхэр жэуапым ешэлІэн хуейщ икІи апхуэдэхэм дзыхь яхуэпщІу ухуэныгъэм ебгъэувалІэ зэрымыхъунур хэІущІыІу щІыпхъэщ.

КъБР-м Транспортымрэ гъуэгу хозяйствэмкІэ и министерствэм къызэритамкІэ, «Фагъ лъагэ зиІэ автомобиль гъуэгу шынагъуэншэхэр» лъэпкъ проектым хыхьэу 2020 гъэм дыгъэгъазэм и 1-м ирихьэлІэу Іуэху 93-рэ зэфІагъэкІащ - къыхуагъэув мардэхэм изагъэу зыхуей хуагъэзащ автомобиль зекІуапІэ гъуэгуу километри 103-рэ, абыхэм асфальтрэ бетонрэ зэхэлъу тралъхьащ, гъуэгухэм ящыщу километр 22-м хуэдизым я Іуфэхэм уэздыгъэхэр щыфІадзащ, гъуэгу километриплІым ябгъухэм къэухьхэр Іуагъэуващ, лъэпкъ мардэщІэхэм изагъэу лъэс зэпрыкІыпІэ 50 зэІузэпэщ ящІащ, абыхэм деж Т-7 лІэужьыгъуэм хуэдэ светофорхэр щыфІалъхьащ.

Илъэсым и кІэ пщІондэ къэнэжа зэманым гъуэгу километр 18-м щагъэувынущ ахэр къызэрагъэнэхуну пкъохэр, лъэсу къэзыкІухьхэм папщІэ зэпрыкІыпІэ 88-рэ зэІузэпэщ ящІынущ, апхуэдэуи Бахъсэн къалэ округым зы светофор щыфІадзэнущ. Абы Іэмал къитынущ щІыналъэ мыхьэнэ зиІэ автомобиль гъуэгуу километр 40-м нэблагъэ къагъэнэхунымкІэ, лъэпкъ мардэщІэхэм изагъэу лъэс зэпрыкІыпІи 138-рэ зыхуей хуэгъэзэнымкІэ.

Апхуэдэуи зэфІагъэкІа лэжьыгъэхэм ящыщщ Тегенекли, Бахъсэн Ипщэ, Псы хущхъуэхэм я ауз жылэхэм я лъэмыжхэу 2018 гъэм къеха псыдзэмрэ ятІэмрэ трахахэр зэрытралъхьэжар, ахэр псори зэхэту метр 80-м щІегъу.

КъБР-м и щІыналъэ гъуэгу фондым щыщу муниципальнэ зэгухьэныгъэхэм 2020 гъэм субсидиеу хуаутІыпщащ сом мелуан 300-м щІигъу. Муниципалитетиблым ахъшэ псори зыхухахэм къыхуагъэсэбэпащ, адрей тхум лэжьыгъэхр иджыри щокІуэкІ.

2024 гъэ пщІондэ илъэс къэс ирагъэкІуэкІыну я мурад лэжьыгъэхэр яубзыхуащ. «ФІагъ лъагэ зиІэ автомобиль гъуэгу шынагъуэншэхэр» лъэпкъ проектым хыхьэу 2021 гъэм ирагъэкІуэкІыну ухуэныгъэхэм ирахьэлІэнухэр къащэхуащ.

Лъэпкъ проектхэр республикэм зэрыщагъэзащІэм теухуауэ къэпсэлъащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Премьер-министр Мусуков Алий.

КъБР-м и Правительствэм къызэритамкІэ, лъэпкъ проектхэм щыубзыхуахэм я процент 79-рэ хуэдиз щІыналъэм щызэфІагъэкІащ. Ар Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ округым хыхьэ адрей щІыналъэхэм ящІахэм нэхърэ нэхъыбэщ. (Зэры-Урысейуэ къапщтэмэ, псори зэхэту лъэпкъ проектхэр ику иту процент 69,2-кІэ, КИФЩІ-м - 66,9-кІэ щагъэзэщІауэ аращ).

Къапщтэмэ, республикэм и щІыналъэ 13-м щыщу 11-м щызэфІагъэкІащ «Ущыпсэуну тынш къалэ» проектым щыубзыхуахэр, «Спортыр ди псэукІэм и мардэщ» щІыналъэ проектым хэт районипщІым щыщу хым абы ехьэлІа лэжьыгъэхэр щаухащ. «ПсэупІэ» лъэпкъ проектыр процент 99-кІэ гъэзэщІа хъуащ. «Дэтхэнэ зы сабийми и ехъулІэныгъэр» проектым ипкъ иткІэ зэфІахын хуей Іуэхухэр 2020 гъэм и фокІадэм и кІэм нагъэсакІэт. Адрей проектхэм хыхьэ лэжьыгъэхэри мыгувэу яухынущ.

«Муниципальнэ сыхьэтым» хыхьэу апхуэдэу хэплъащ коронавирус узыфэ зэрыцІалэм земыгъэубгъуным хуэунэтІауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщыІэ щытыкІэр зыхуэдэм.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэ.

Коронавирус узыфэм КъБР-м зыщемыгъэубгъуным хуэгъэпса оперативнэ штабым и зэІущІэ

Республикэм и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек видеоконференц зэпыщІэныгъэ мардэм тету дыгъэгъазэм и 2-м иригъэкІуэкІащ Коронавирус узыфэ зэрыцІалэм Къэбэрдей-Балъкъэрым зыщемыгъэубгъуным хуэунэтІа лэжьыгъэхэр къызэрызэрагъэпэщымрэ а узыфэм зэрыпэщІэтымрэ теухуа Іуэхухэр зэкІэлъызыгъакІуэ оперативнэ штабым и зэІущІэр.

ЗЭІУЩІЭМ щытепсэлъыхьащ КъБР-м щыІэ санитар-эпидемиологие щытыкІэмрэ COVID-19-м пэщІэтыным хуэунэтІауэ медицинэ ІуэхущІапІэхэм щызэфІагъэкІхэмрэ.

КъБР-м и Іэтащхьэм къыхигъэщащ эпидемиологие щытыкІэр щІыналъэм иджыри зэрыщыгугъуэр. Иужьрей махуэхэм тІэкІукІэ хэхъуащ коронавирус зыпкърыту къахутахэм я бжыгъэр. И нэхъыбапІэкІэ ар апхуэдэу щІыщытыр тест къэпщытэныгъэу ирагъэкІуэкІыр куэдкІэ нэхъыбэ зэрыхъуарщ. ТхьэмахуитІкІэ узэІэбэкІыжмэ, зы жэщмахуэм тесту 1400 - 1500-рэ яту щытауэ арамэ, иджыпсту зы сутКІэм республикэм и цІыху минищ хуэдизым абы ехьэлІауэ я щытыкІэр къапщытэ. Мыхьэнэшхуэ зиІэ ехъулІэныгъэу къэплъытэ хъунущ сымаджэщхэм щІэлъхэми узыр хьэлъэу зэфыкІхэми я бжыгъэр нэхъ мащІэ зэрыхъуар. Абы къыдэкІуэу нэщІу яІэщ гъуэлъыпІэ 400-м щІигъу.

Абы ипкъ иткІэ, щытыкІэмкІэ жэуап зыхь ІэнатІэхэм я къалэн нэхъыщхьэр унэтІыныгъэ псомкІи профилактикэ лэжьыгъэхэр щыщІэгъэхуэбжьэнырщ, псом хуэмыдэу къэблэгъа илъэсыщІэ махуэшхуэхэм и пэ къихуэу а Іуэхухэр къэбгъэтІасхъэ хъунукъым икІи цІыхухэр зыхуэсакъыжын зэрыхуейр, бэлэрыгъ зэрымыхъунур ягурыгъэІуапхъэщ. А псори хуэунэтІащ узыфэм зимыубгъуным, щытыкІэр нэхъыфІ хъужыным хуэунэтІауэ зэфІагъэкІам къыдэкІуа зэхъуэкІыныгъэфІхэр щІэгъэбыда хъуным.

«Роспотребнадзор»-м и Управленэу КъБР-м щыІэм и УнафэщІ Пагуэ Жыраслъэн зэрыжиІамкІэ, коронавирус узыфэр къазэреуэлІар зэхагъэкІауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым 2020 гъэм дыгъэгъазэм и 2-м ирихьэлІэу щатхащ цІыху 12.904-рэ, абыхэм ящыщу 10279-р хъужащ, цІыху 221-рэ абы илІыкІащ. Тест къэпщытэныгъэу мин 297-м щІигъу, КТ-уэ мин 59-рэ ирагъэкІуэкІащ. Госпиталхэм медицинэ дэІэпыкъуныгъэ щагъуэт сымаджэ 1437-м, абыхэм ящыщу 81-р реанимацэхэм щІэлъщ.

КъБР-м Узыншагъэр хъумэнымкІэ и министерствэм къызэритамкІэ, коронавирус узыфэ зэрыцІалэр зэуэлІахэр гъэхъужыным хуэщІауэ республикэм госпиталу 9 щыІэщ, псори зэхэту гъуэлъыпІэ 1859-рэ щІэту, абыхэм ящыщу 1153-м кислород Іэмэпсымэхэр ябгъэдэтщ. ГъуэлъыпІэу яІэм и процент 77-м сымаджэхэр илъщ.

«Узыфэ зэмылІэужьыгъуэхэр зыпкърытхэр щагъэхъуж щІыналъэзэхуаку сымаджэщ» узыншагъэр хъумэнымкІэ къэрал бюджет ІуэхущІапІэм щызэфІэкІащ кислород зэкІуалІэ гъуэлъыпІэхэм иджыри 57-рэ къахэгъэхъуэнымрэ цІыхубзхэм я узыншагъэм щыкІэлъыплъу иІа къудамэм щІагъэува гъуэлъыпІэхэм ящыщу 105-м кислород ешэлІэнымрэ теухуа лэжьыгъэхэр.

Мы зэманым яужь итщ, хуей хъумэ къагъэсэбэпын хуэдэу, къалэ клиникэ сымаджэщ №1-м и етІуанэ корпусым гъуэлъыпІэ 210-рэ щІэгъэувэным (абыхэм ящыщу 12-р реанимацэм епхауэ). Ар зэфІэкІмэ, псори зэхэту республикэм апхуэдэ гъуэлъыпІэхэр 2099-рэ щыхъунущ, абыхэм ящыщу 1309-м кислородкІэ цІыхур зэрагъэбауэ Іэмэпсымэхэр яІэу, 154-р реанимацэхэм ейуэ.

COVID-19-р къеуэлІауэ къахутахэм ящыщу 1440-м амбулаторнэ дэІэпыкъуныгъэ ягъуэт. Абыхэм ящыщу 1193-м узыр къемыхьэлъэкІыу япкърокІ, 164-м ику иту, 71-м узым и нэщэнэхэр мынаІуэу.

Телемедицинэ чэнджэщхэмкІэ центрым цІыхуи 8 щолажьэ. Ар Оперативнэ штабым и ХъыбарегъащІэ центрым щыІэщ. Мы зэманым Оперативнэ штабым и 40-15-65 «линэ пщтырым» епхауэ телефоний, видеолинэу 2 мэлажьэ, сымаджэхэм я упщІэхэм дохутыр-терапевтхэм жэуап ирату Іуэхур зэтеухуауэ.

ЗэІущІэм зыщытепсэлъыхьахэр къызэщІакъуэжа нэужь, Оперативнэ штабым и ІэщІагъэлІхэм чэнджэщ зыбжанэ къыхалъхьащ туризм ІэнатІэм и лэжьыгъэр щыІэ щытыкІэм езэгъыу унэтІыным ехьэлІауэ. Апхуэдэу, цІыхухэм я нэгу зегъэужьыныр зи лэжьыгъэ ІуэхущІапІэхэм хуагъэувынущ бгым лыжэкІэ къызэрежэх Іэмэпсымэхэр щат щІыпІэхэри, цІыхухэр кІапсэ гъуэгукІэ къешэкІыным хуэщІахэри щІэх-щІэхыурэ дезинфекцэ ящІыну, узыфэм ущызыхъумэ нэкІуІупхъуэхэр зызыгъэпсэхухэм яІулъыныр, ахэр щыІэ мардэхэм тету зэпэІэщІэу щытыныр, нэгъуэщІхэри къызэрагъэпэщыну.

КІуэкІуэ Казбек КъБР-м и Правительствэм къалэн щищІащ абы теухуа дэфтэрхэр икІэщІыпІэкІэ игъэхьэзырыну.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэ.

Іэ тедзэгъуэр йокІуэкІ

ПщІэ зыхуэтщІ щІэджыкІакІуэхэ!

2020 гъэм фокІадэм и 1-м щІидзауэ йокІуэкІ 2021 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм цІыхухэм яІэрыхьэну газетхэм, журналхэм Іэ тедзэныр.

НЭХЪ фыдэзыхьэх, фІыуэ флъагъу къыдэкІыгъуэхэм Іэ щытевдзэ хъунущ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ къудамэхэм, почтамтхэм е podpiska.pochta.ru. сайтым.

Іэ тедзэным феужьэрэкІыну, а Іуэхур иужь дыдэ махуэхэм нэвмыгъэсыну фыкъыхудоджэ.

«Адыгэ псалъэр» зыІэрыхьэну хуейхэм хъыбар фыдогъащІэ: мази 6-м ди газетым и уасэр сом 728-рэ кІэпІейкІэ 76-рэщ. Ди индексыр П 5894.

КъБР-м пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ и федеральнэ управленэ.

Егоровэ Татьянэ я щхьэ ІуэхукІэ зыкъыхуэзыгъэзахэм йопсалъэ

«Урысей зэкъуэт» Урысейпсо политикэ партыр къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 19 щрикъум ирихьэлІэу партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ жылагъуэ егъэблэгъапІэм 2020 гъэм дыгъэгъазэм и 1 - 10-хэм къриубыдэу цІыхухэм щаІуощІэ партым и къудамэу щІыналъэм щыІэм и унафэщІхэр, УФ-м ФедерацэмкІэ и Советым хэтхэр, УФ-м и Къэрал Думэм и депутатхэр, КъБР-м и Парламентымрэ щІыпІэ унафэр зегъэкІуэнымкІэ органхэмрэ я депутатхэр. Апхуэдэ зэІущІэхэм кърохьэлІэ властым и гъэзэщІакІуэ органхэм, муниципалитетхэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэмрэ я лІыкІуэхэр.

КъБР-м и Парламентым и УнафэщІ Егоровэ Татьянэ дыгъэгъазэм и 1-м ВСК мардэм тету епсэлъылІащ я щхьэ ІуэхукІэ зыкъыхуэзыгъэзахэм.

Республикэм и Хабзэубзыху орган нэхъыщхьэм и УнафэщІым зыкъыхуагъэзащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и щІыпІэ зэмылІэужьыгъуэхэм щыщхэм. Абыхэм я гуныкъуэгъуэхэм ящыщт я псэупІэр ирагъэфІэкІуэным, мэкъумэш ІэнатІэм къыщагъэсэбэп щІы Іыхьэхэр зы лІэужьыгъуэм къыхагъэкІыу нэгъуэщІым хэгъэхьэным, тхьэкІумэкІыхь гъэхъуным пыщІа ветеринар-санитар экспертизэ егъэщІыным текІуадэ ахъшэр зыхуэдизын хуейм ехьэлІа Іуэхухэр. ЦІыхухэм я упщІэхэм хэтт хуэмыщІауэ псэу унагъуэхэм къыщыхьу, илъэсищым къыщыщІэдзауэ илъэсиблым нэс ныбжьым ит сабийхэм иратын хуей ахъшэр тэмэму зэраІэрымыхьэм, зэрылэжьапІэншэм къыхэкІыу цІыхур учётым ягъэуву ахъшэ кърат ыным, сымаджэм и ныкъуэдыкъуагъэр къегъэлъытэным, къыІаха щІыхуэр щхьэщахынымкІэ защІэгъэкъуэным теухуауэ цІыхухэр зыІууэ лъэпощхьэпохэм ехьэлІахэр.

ЦІыхухэм щаІущІэм абыхэм гурагъэІуащ я Іуэхум хабзэр зэреплъыр икІи зэрыхуа щытыкІэм къикІынымкІэ хэкІыпІэу яІэхэм теухуа чэнджэщхэр иратащ.

- Іуэху куэд абдеж занщІэу щызэфІэдгъэкІыфащ, ауэ абыхэм яхэтщ пІалъэ гуэркІэ зэхэгъэкІын хуейхэр. Ди къалэн нэхъыщхьэр цІыхухэм я хуитыныгъэхэм теухуауэ хабзэм къигъэувхэр ягурыдгъэІуэнырщ, ахэр зыхэт гугъуехьхэм къыхэкІынымкІэ зэрытхузэфІэкІкІэ дадэІэпыкъунырщ. Абы къыхэкІыу, зыкъытхуэзыгъэза дэтхэнэми и Іуэхур зытетыр щызэпкърыха тхыгъэ хуедгъэхьыжынущ, - къыхигъэщащ Егоровэ Татьянэ.

Абдеж къыщаІэта Іуэху псори зэрыдэкІым КъБР-м и Парламентым и УнафэщІым и нэІэ тетынущ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-ІуэхущІапІэ.

● Бахъсэн щIыналъэ

Зыужьыныгъэм и шэсыпIэ

Урысейм и экономикэм, цIыхухэм я псэукIэм, щIэныгъэ-технологие зыужьыныгъэм хуэлажьэ лъэпкъ проект пщыкIутI илъэс зыбжанэ хъуауэ ди къэралым щолажьэ. ЗэхъуэкIыныгъэфIхэр къыщхьэр къалэшхуэхэм я закъуэкъым, ахэр ялъоIэс щIыпIэ псоми, Бахъсэн щIыналъэри абыхэм яхэту.

- ЛЪЭПКЪ проектхэр зэфIэха зэрыхъум елъытауэ Урысей Федерацэ псом зеужь, - къыхигъэщащ Бахъсэн щIыналъэм и ветеранхэм я советым и тхьэмадэ БжыкIший Руслан. - Ахэр гъэзэщIэным ди щIыналъэр яужь щихьар 2018 гъэращ. ПIалъэ кIэщIым къриубыдэу ди жылагъуэ пщыкIущми фIы и лъэныкъуэкIэ захъуэжащ. Гъуэгухэр, спорт IуэхущIапIэхэр, паркхэр, сабий джэгупIэхэр яухуэ, фэтэр куэду зэхэт унэхэм я пщIантIэхэмрэ уэрамхэмрэ зыхуей хуагъазэ. Школхэмрэ сабий садхэмрэ къыщызэIуах я гъэсэнхэм щадэлажьэ, абыхэм я къэухьым зыщрагъэужь технологие центрыщIэхэр. Илъэс куэд щIауэ щыт ЩэнхабзэмкIэ унэхэр къыпхуэмыцIыхужыным хуэдэу къагъэщIэрэщIэж, ныбжьыщIэхэми балигъхэми я зэш тегъэупIэ хъууэ. Пэж дыдэу, иужьрей илъэс 30-м къриубыдэу къэрахьэжьа къэрал Iуэху нэхъ ин дыдэхэм лъэпкъ проектхэр ящыщ хъуащ.

Ди къэралым и сыт хуэдэ IэнатIэми ехьэлIауэ лэжьыгъэшхуэ йокIуэкI. Экономикэм и зыужьыныгъэм, Урысейм щыпсэухэм гъащIэ дахэ яIэным я шэсыпIэщ а Iуэхухэр.

ЧЫЛАР Аринэ,
Бахъсэн район администрацэм и пресс-IуэхущIапIэм и унафэщI.

Муслъымэн щэнхабзэм и музей

● Хъыбар гуапэ

ЩэкIуэгъуэм и 30-м Президентым и грантхэм я фондыр я щIэгъэкъуэну, Кавказ Ищхъэрэм и Ислъам институтым къыщызэIуахащ КъБР-м и Муслъымэн щэнхабзэм и музей.

«МУСЛЪЫМЭН диныр ди республикэм X-XI лIэщIыгъуэхэм къэсащ, - зи гугъу тщIы Музейр къыщызэIуахым жиIащ КъБР-м и Дин IуэхущIапIэм и унафэщIым и къуэдзэ **Сыжажэ Алим**. - Абы къыхэкIыу, щIыналъэм ис муслъымэнхэм диным епха щIэинышхуэ яхъумэ. Апхуэдэу къэплъытэ хъунущ ислъамым епха ухуэныгъэхэр, мэжджытхэр, дин хуэIухуэщIэ хьэпшыпхэр, илъэс щэ бжыгъэхэр зыщIэкIа тхылъ лъапIэхэр, къинэмыщIхэр. Абыхэм мыхьэнэшхуэ яIэщ Къэбэрдей-Балъкъэрым ис лъэпкъхэм я щIэблэм я тхыдэр ящIэжу къыдэкIуэтеин папщIэ. Ди мурадыр ахэр зэхуэтхьэсыжын къудейракъым, атIэ, бжыгъэр зи тегъэщIапIэ IэмэпсымэхэмкIэ къэбгъэщхьэпэ хъун хуэдэу, щытыкIэщIэм идгъэувэнырщ. НэгъуэщIу жыпIэмэ, иджырей Iэмэпсымэхэр къэдгъэсэбэпу, ди муслъымэн щIэиныр къыкIэлъыкIуэ лъэхъэнэм яфIэдмыгъэкIуэдынырщ».

КъБР-м и Дин IуэхущIапIэм республикэм ис цIыхубэм захуегъазэ я нэхъыжьхэм къащIэнауэ ислъам диным ехьэлIа пасэрей тхылъхэр е нэгъуэщI хьэпшыпхэр яIэмэ, Музейм ирахьэлIэну.

ЧЭРИМ Мариannэ.

● Урысей гвардие

Зи цIэр ямыщIэ сэлэтым и фэеплъым удз гъэгъахэр тралъхьэ

Кавказ Ищхъэрэм щылажьэ СОБР-м и къудамэмрэ Урысей гвардием и Управленэу КъБР-м щыIэмрэ я лэжьакIуэхэм дзэм хэтахэр, хабзэхъумэ IэнатIэ зезыхьахэр, унафэщI къулыкъу бгъэдэтахэр, цIыхубэ зэгухьэныгъэхэм я лIыкIуэхэр я гъусэу, Зи цIэр ямыщIэ сэлэтым и махуэр щагъэлъапIэ зэхуэсым хэтащ.

УРЫСЕЙ гвардием къулыкъу щызыщIэхэр Налшык зи цIэр ямыщIэ сэлэтым и щIыхькIэ дэт фэеплъым деж щызэхэтащ, Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэр ягу къагъэкIыжу. Щыму зы дакъикъэкIэ щыта нэужь, абыхэм удз гъэгъахэр тралъхьащ «Мыужьыхыжын мафIэ» мемориалым.

«Зи цIэр ямыщIэ цIыхуу мелуанитхум щIигъу къинащ а зауэ шынагъуэм и губгъуэм. Зы махуэ къэмынэу къэралым щокIуэкI ахэр къагъуэтыжу, я цIэхэр къащIэу, зыхуей хуэзауэ зэрыщIалъхьэжыным хуэгъэпса лэжьыгъэхэр. Нобэ я цIэхэр дымыщIэу щытми, абыхэм зэрахьа лIыгъэр мыкIуэдыжынщ», - жиIащ зи цIэр ямыщIэ сэлэтым теухуа зэхуэсым къыщыпсэлъа, Кавказ Ищхъэрэм щыIэ СОБР-м и къудамэм и лэжьакIуэ, полицэм и майор Ш. Аслъэн.

Урысей гвардием и Управленэу КъБР-м щыIэм и пресс-IуэхущIапIэ.

● Ди махуэгъэпс

Iэмал зимыIэу дызэпха

ЩIыгулъым и дунейпсо махуэр мы гъэм илъэс ебланэ хъуауэ къэрал зыбжанэм щрагъэкIуэкI. Ар щагъэлъапIэхэм ящыщщ Урысей Федерацэр, Украинэр, Беларусыр.

ДИ ПЛАНЕТЭМ, щIэзыхъумэ щIыгур имыIатэмэ, цIыхухэри, хьэкIэкхъуэкIэхэри, къуалэбзухэри, гъудэбадзэхэри щыпсэуфыныр фIэщщIыгъуейт. Сыти жыIи, къэкIыгъэхэм зыщIаф псыIагъэр зыхалъхьэ пкъыгъуэхэр зыхъумэр аращ, щIыгум къытекIырщ мэкъумэшыщIэхэр зыщыгугъри Iэщ зыгъэхъухэм гугъапIэу яIэри.

И къежьэкIэм теухуауэ

Илъэс 18 ипэкIэ, 2002 гъэм, ЩIыгулъым и зэхэлъыкIэр къэпщытэнымкIэ къэрал зэхуаку зэгухьэныгъэм ди планетэм цIыхуцIэ зиIэу тесыр къыхуриджащ зэпэщу дыпсэунымкIэ зи мыхьэнэр ин дыдэ, дунейпсо фIыгъуэхэм ящыщ зыуэ къалъытэ щIыгулъым дяпэкIэ нэхъ дыхуэсакъын зэрыхуейм ехьэлIауэ. 2013 гъэм а жэрдэмыр къыдищтащ ООН-м деж ЕрыскъыхэкIхэмрэ мэкъумэш IуэхухэмкIэ щыIэ IуэхущIапIэм икIи а къызэгъэпэщыныгъэ иным и Ассамблее Нэхъыщхьэм и зэхуэсу абдеж дыдэм щекIуэкIам дыгъэгъазэм и 5-р ЩIыгулъым и дунейпсо махуэу щагъэуващ.

Гу лъытапхъэщ

- Дызэрыщыгъуазэщи, ди планетэм и Iыхьэ щанэр щIыгурэ къуршхэмкIэ щIэхъумащ. Адрейр, зэрытщIэщи, псыщ. ИтIани, щIэныгъэлIхэм къызэрабжамкIэ, псым хэсхэм елъытауэ, щIыгур къэзыгъэсэбэпхэр, псори зэхэту, хуэдэ 700-кIэ нэхъ хьэлъэщ, я лIэужьыгъуэкIи я бжыгъэр куэдкIэ нэхъыбэщ.

- И щIыгум щыщу мэкъумэш лэжьыгъэхэр хуиту щебгъэкIуэкI хъуну ди планетэм иIэр и процент 11-рщ. Адрейхэр пшахъуалъэщ, къуршылъэбгылъэщ е мэзхэм щIахъумащ.

- Телъыджэщ, ауэ ЩIы Хъурейм гъудэ-бадзэу щыIэм я процент 95-м я гъащIэр, къыгуэхыпIэ имыIэу, щIыгулъырщ зэпхар.

- Ди къэралым доктор степеныр щIэныгъэлIхэм щратынымкIэ япэ дыдэу жэрдэм къыхэзылъхьауэ щытар щIыгулъ щIыпIэхэмрэ абыхэм я зэхэлъыкIэр джынымкIэ еджагъэшхуэ Докучаев Василийщ. Ар къыщыхъуар 1883 гъэм дыгъэгъазэм и 5-рщ. Абы, ООО-м и Ассамблее Нэхъыщхьэм и унафэкIэ, ЩIыгулъым и махуэр щIытрагъэхуари аращ.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

БЭЧЫЖЬ Лейлэ Iэбубэчыр и пхъур

Дыгъэгъазэм и 3-м ди къуэш республикэм, Къэрэшей-Шэрджэсым, хъыбар гуауэ къикIащ. Дунейм ехыжащ адыгэ лъэпкъым и япэ бзылъхугъэ еджагъэшхуэ, филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор, ЩIДАА-м и вице-президент, КъБР-м, КъШР-м, АР-м щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ Бэчыжь Лейлэ. Лъэпкъыми, хэкуми, литературэми ягъуэта хэщIыныгъэр икъукIэ инщ, хьэлъэщ.

ШЭРДЖЭС литературэм и тхыдэдж, критик цIэрыIуэ, Къандурым и цIэр зезыхьэ дунейпсо саугъэтым и лауреат Бэчыжь Лейлэ Iэбубэчыр и пхъур Хьэбэз районым хыхьэ ПсэукIэ Дахэ къуажэм 1929 гъэм накъыгъэм и 29-м къыщалъхуащ.

КъШР-м и къалащхьэ Черкесск дэт лъэпкъ еджапIэ-интернатыр дыщэ медалкIэ къиуха иужь, адыгэ пщащэр Ленинград дэт къэрал университетым филологиемкIэ и факультетым щеджащ. Абы щIэныгъэ нэхъыщхьэ щызригъэгъуэту къызэригъэзэжрэ Къэрэшей-Шэрджэс щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым щылэжьащ. Ар 1983 гъэм къыщыщIэдзауэ КъШКъУ-м литературэмкIэ и кафедрэм и профессорт, КъШР-м и ТхакIуэхэм я зэгухьэныгъэм и Iэтащхьэт.

Бэчыжь Лейлэ адыгэ зэрыс щIыналъищми нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъэгъухэми фIыуэ къацIыхурт. Абы и щхьэусыгъуэр адыгэ IуэрыIуатэмрэ литературэмрэ джынымкIэ, ди лъэпкъ усакIуэхэмрэ тхакIуэхэмрэ я IэдакъэщIэкI тхыгъэхэр зэпкърыхынымкIэ, литературэм зезытыну зи гугъэ щIэблэщIэр гъуэгу захуэ тегъэувэнымкIэ а бзылъхугъэм куэд дыдэ зэрилэжьарщ.

Бэчыжьым и Iэдакъэм къыщIэкIыу япэ дыдэу дунейм къытехьауэ щытар «Шэрджэс литературэм и тхыдэм и напэкIуэцIхэр» зыфIища тхыгъэращ. Ауэ ар тхылъ щхьэхуэу къыдэкIыным ипэкIэ, Лейлэ къыщигъэсэбэпауэ щытащ адыгэ литературэмрэ гъуазджэмрэ я махуэхэу 1957 гъэм Москва къалэм щекIуэкIам щищIа докладым. Университетыр къэзыухагъащIэ бзылъхугъэ ныбжьыщIэм ди литературэм теухуауэ абдеж къыщипсэлъам къыхэща щIэныгъэр, акъылыр, зэчийр гъэщIэгъуэн ящыхъуауэ щытащ урыс тхакIуэ цIэрыIуэхэу Михалков Сергей, Ахматовэ Аннэ, Сартаков Сергей, Андроников Ираклий, КIыщокъуэ Алим, КIэрашэ Тембот сымэ.

Абы щегъэжьауэ Бэчыжь Лейлэ щIэныгъэм щыхиша лъагъуэр еджагъэшхуэм и гъуэгу бгъуфIэ хъуащ. Иужьрей илъэс 60-м къриубыдэу ди литературэм и тхыдэмрэ адыгэ, абазэ, нэгъуей, къэрэшей тхакIуэхэм я IэдакъэщIэкI тхыгъэхэмрэ ятеухуауэ лэжьыгъэшхуэ куэд итхащ икIи къыдигъэкIащ Лейлэ.

Абыхэм ящыщщ «Шэрджэс усакIуэ Гъуэщокъуэ Хъусин» (1962), «Шэрджэс совет литературэр» (1964), «Адыгэ литературэм и прозэ жанрхэм я зыужьыкIэмрэ ахэр зытет лъэпкъ дахэгъэпс хабзэхэмрэ» (1972), «ЛIыхъужь эпосым къыщыщIэдзауэ романым нэс» (1974), «Псалъэм и жэуаплыгъэр» (1978), нэгъуэщIхэри. Бэчыжьыр ящыщщ 80 гъэхэм Москва къыщыдэкIауэ щыта «Совет лъэпкъыбэ литературэм и тхыдэр» (томитху хъууэ), «Совет романыр» тхылъхэр зытха еджагъэшхуэхэм.

Бэчыжь Лейлэ и гуащIэшхуэ хэлъщ Кавказ зауэжьым и зэранкIэ къэрал щэ ныкъуэм щIигъум щикъухьа хъуа ди лъэпкъэгъухэм къахэкIа тхакIуэхэм, усакIуэ цIэрыIуэхэм я творчествэр хэкужьым щыпсэухэм ягъэцIыхуным хуэгъэзауэ ди щIэныгъэлIхэм ирагъэкIуэкI лэжьыгъэ иным.

Апхуэдэу хэхэсу псэу адыгэхэм ятеухуащ Лейлэ жэрдэмщIакIуэ зыхуэхъуу 1991 гъэм и жэпуэгъуэ мазэм Черкесск къалэм щрагъэкIуэкIауэ щыта «Кавказ лъэпкъхэм хамэщIхэм щаIэ щэнхабзэр» щIэныгъэ конференцыр. Апхуэдэ зэхуэс бжыгъэу Бэчыжьыр псэуху зыхэлэжьыхьар мащIэкъым.

Бэчыжь Лейлэ къаруушхуэ тригъэкIуэдащ адыгэ IуэрыIуатэр зэхуэхьэсыжауэ къыдэгъэкIыным. Апхуэдэ лэжьыгъэм и мызакъуэу, Лейлэ жыджэру хэтащ адыгэхэм ятеухуауэ къэрахьэжьэ сыт хуэдэ Iуэхуми. Шэрджэс бзылъхугъэм хузэфIэкIащ ди лъэпкъ литературэм и мызакъуэу, нэгъуэщI лъэпкъхэм я литературэми теухуа лэжьыгъэ гъэщIэгъуэныщэу 300-м щIигъу итхын. ИригъэкIуэкIа къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэм нэмыщI, Лейлэ егъэджакIуэ Iущт, ущиякIуэ инт, филологие щIэныгъэмкIэ кандидат, доктор лэжьыгъэхэр зыгъэхьэзыр щIэныгъэлI куэдым я унафэщIу щытащ ар. И гъащIэр иухыхуи защIигъэкъуащ чэнджэщ хуэныкъуэхэм.

«Лъэпкъхэм я Зэныбжьэгъугъэ» орденыр, «Хэкум и пащхьэ щиIэ фIыщIэхэм папщIэ» орденым и медалым и етIуанэ нагъыщэр, медаль куэд зыхуагъэфэща адыгэ бзылъхугъэ еджагъэшхуэм и фэеплъыр зэи тщыгъупщэнукъым, лъэпкъым иджыри куэдрэ къигъэсэбэпынущ абы и IэдакъэщIэкI купщIафIэхэр.

ЩIэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием и президент **Къанокъуэ Арсен**, вице-президентхэу **ЛIэужь Iэдэм**, **ХьэфIыцIэ Мухьэмэд**, **Щхьэгъэпсо Сэфарбий**, академикхэу **МэшбащIэ Исхьэкъ**, **Щоджэн Iэсхьэд**, **БакIуу Хъанджэрий**, **Сэхъурокъуэ Хьэутий**, **Бырсыр Батырбий**, **Мамий Руслан**, **Уэхъутэ Александр**, **ХьэкIуащэ Андрей**, **Дзэмыхь Къасболэт**, **Бгъэжьнокъуэ Барэсбий**, **Къандур Мухьэдин**, **Бэлагъы Любэ**, **Чурей Алий**, член-корреспондентхэу **Чурей Дыжьын**, **Хъуэткъуэ Самир**, **Иуан Зэуал**, **Уэз ФатIимэ**.

● Гу зылъытапхъэ

Шынагъуэр къэмыгъэхъуным хуэгъэзауэ

Налшык къалэ дэт кхъухьлъатэ телъэтыкIыпIэм къуалэбзухэм къахь шынагъуэм пэIэщIэ зыхуэщIыным, абыхэм уэгур щыхъумэным я IуэхукIэ къэралым щызекIуэ хабзэхэр зэрагъэзащIа щIыкIэр зэхэзыгъэкI къэпщытэныгъэхэр иджыблагъэ ЦIыхухэр къызэрырашэкIым кIэлъыплъ прокуратурэм иригъэкIуэкIащ.

ПРОКУРАТУРЭМ къызэрыщIигъэщамкIэ, къалэм дэт кхъухьлъатэ телъэтыкIыпIэм и оператор нэхъыщхьэу щыт «Аэрокомплекс» зэгухьэныгъэм и лэжьакIуэхэм къэрал хабзэм къигъэув мардэхэр нэсу ягъэзащIэркъым. Кхъухьлъатэ зыIэтыпIэкъэтIысыпIэр зэрыт Iэгъуэблагъэм и уэгум къуалэбзухэр зэрыщызелъатэ, зэрыщызэхуэс, псэупIэ зэрыщащI щIыкIэхэр зэхэзыгъэкI IуэхущIапIэхэр, Iуэхум хэзыщIыкI IэщIагъэлIхэр кърамышалIэу, езыхэм уней къэпщытэныгъэхэр иригъэкIуэкIащ.

«Урысей Федерацэм и кIуэцIкIэ цIыхухэр уэгум къыщешэкIыным зэрызыхуагъэхьэзырымрэ ахэр къызэрырашэкI щIыкIэмрэ теухуауэ» щыIэ къэрал хабзэмрэ «Уэгур къуалэбзухэм зэрыщахъумэ щIыкIэхэр» чэнджэщхэм къагъэув мардэхэмрэ аэропортым и лэжьакIуэхэр иримыгъуазэу къыщIэкIащ. IуэхущIапIэм паубыдахэм ящыщщ IэщIагъэлIхэм, кхъухьлъатэ телъэтыкIыпIэм и Iэгъуэблагъэм щыIэ щытыкIэ пэжыр къэзыхутэфыну IуэхущIапIэхэм я къалэныр я пщэ зэрыдалъхьэжар. Апхуэдэу прокуратурэм IэнатIэм и лэжьакIуэхэм гу лъаригъэтащ къэрал хабзэм ебэкъуэным цIыхухэр уэгум къыщешэкIынымкIэ щыIэ шынагъуэншагъэр къызэпиудынкIэ зэрыхъунуми.

КъыщIэща ныкъусаныгъэхэр гъэзэкIуэжыным хуэгъэзауэ прокуратурэм Налшык къалэ хейщIапIэм тхылъ щIилъхьащ, аэропортым хабзэр иригъэгъэзэщIэну пигъэуву, IуэхущIапIэр зэрыт Iэгъуэблагъэм и уэгум шынагъуэншагъэр къыщыщызэрагъэпэщкIэ, IэщIагъэлIхэр хэмыту къэхутэныгъэхэр ирыримыгъэкIуэкIыну.

КъыщIэща Iуэху зэхэмыбзхэр зэрагъэзэкIуэжыр ЦIыхухэр къызэрырашэкI щIыкIэм кIэлъыплъ прокуратурэм и нэIэ щIэтщ.

ШУРДЫМ Динэ.

КъБР-м ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм, «КъБР-Медиа» къэрал кIэзонэ IуэхущIапIэм, КъБР-м и Журналистхэм я зэгухьэныгъэм, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Советская молодежь», «Горянка» газетхэм, «Литературная Кабардино-Балкария», «Iуащхьэмахуэ», «Минги Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналхэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр» ВТК-м, «Эльбрус» тхылъ тедзапIэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр» республикэ хъыбарегъащIэ агентствэм я лэжьакIуэхэр **Шаваев Хьэсэн Исмэхьил и къуэм** хуогузавэ абы и шыпхъу **Махиевэ (Шаваевэ) Хьэлимэт Исмэхьил и пхъур** дунейм зэрехыжам къыхэкIыу.

Мы махуэхэм

Дыгъэгъазэм и 5, *щэбэт*

♦**ЩIыгулъым и дунейпсо махуэщ**
♦**Езыхэм яфIэфIу жылагъуэ, бэм яфI зыхэлъ Iуэхухэм хэтхэм я дунейпсо махуэщ**
♦**Экономикэ, социальнэ зыужьыныгъэм елэжь зэгухьэныгъэхэм я дунейпсо махуэщ**
♦**Урысейм и Дзэ щIыхьым и махуэщ** - 1941 гъэм советыдзэхэм Москва деж нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэр щрагъэкIуэтыжу хуежьащ.
♦**1492 гъэм** Колумб Христофор Гаити хытIыгур зэрыщыIэр къихутащ.
♦**1936 гъэм** СССР-м и етIуанэ Конституцэр къащтащ. Ар тхыдэм хыхьащ «Сталиным и Конституцэ» цIэр иIэу.
♦**1936 гъэм** КъБАО-р КъБАССР хъуащ.
♦**1942 гъэм** Къэбэрдей-Балъкъэрым и партизанхэр Лэскэн Езанэм щыIэ нэмыцэ быдапIэм теуащ, хэщIыныгъэшхуи иратащ.
♦**1957 гъэм** Ленинград деж псым щытрагъэхьащ «Ленин» мылкъутэ атом кхъухьыр.
♦**2003 гъэм** Кисловодск - Минеральные Воды мафIэгум теракт щалэжьащ. ЕтIуанэ вагоным къыщагъэуа лагъымым и зэран цIыху 231-м екIащ - 34-р абдежым щыхэкIуэдащ, уIэгъэ хьэлъэхэр ятелъу сымаджэщхэм яшахэм ящыщу цIыху 17 иужькIэ лIащ. ЦIыхуи 180-м фэбжь зэхуэмыдэхэр хахат.
♦**2009 гъэм** Пермь къалэм гуауэшхуэ къыщыхъуащ - «Хромая лошадь» клубым мафIэ къыщIэнэри, абы цIыхуи 156-рэ хисхьащ. Апхуэдиз цIыху зыхэкIуэда мафIэс УФ-м зэи къыщыхъуакъым.
♦Урыс усакIуэ, дипломат **Тютчев Фёдор** къызэралъхурэ илъэс 217-рэ ирокъу.
♦Америкэм щыщ кинорежиссёр, дуней псом щыцIэрыIуэ мультфильм куэд дыдэ тезыха **Дисней Уолт** къызэралъхурэ илъэси 119-рэ ирокъу.
♦Дирижёр цIэрыIуэу щыта, СССР-м и цIыхубэ артисткэ **Дударовэ Вероникэ** къызэралъхурэ илъэси 104-рэ ирокъу.
♦Тхыдэ щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩIДАА-м и академик, УФ-ми КъБР-ми щIэныгъэхэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ **Къумыкъу Тыгъуэн** къызэралъхурэ илъэс 93-рэ ирокъу.
♦Физико-математикэ щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор, ЩIДАА-м и академик икIи и президенту щыта, РАЕН-м и академик, УФ-м, КъБР-м, КъШР-м, АР-м щIэныгъэхэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ **Нэхущ Iэдэм** къызэралъхурэ илъэс 82-рэ ирокъу.
♦Урысей актрисэ, УФ-м и цIыхубэ артисткэ **Руслановэ Нинэ** и ныбжьыр илъэс 75-рэ ирокъу.
♦Испанием щыщ оперэ уэрэджыIакIуэ цIэрыIуэ **Каррерас Хосе** и ныбжьыр илъэс 74-рэ ирокъу.
♦«Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ, КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист **Жыласэ Заурбэч** и ныбжьыр илъэс 60 ирокъу.
♦Франджым щыщ уэрэджыIакIуэ цIэрыIуэ, актрисэ **Каас Патрисие** и ныбжьыр илъэс 54-рэ ирокъу.
♦УэрэджыIакIуэ, АР-м, КъБР-м, КъШР-м щIыхь зиIэ я артист **Быщтэ Азэмэт** и ныбжьыр илъэс 28-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, уэс къыщесынущ. Махуэм хуабэр градуси 2, жэщым щIыIэр градуси 2 - 1 щыхъунущ.

Дыгъэгъазэм и 6, *тхьэмахуэ*

♦**Пермь крайм и махуэщ**
♦**УФ-м и МВД-м наркотикхэм ехьэлIа щIэпхъаджагъэхэр зэхэгъэкIыныр зи нэIэ щIэтыну къудамэ къыщыщызэрагъэпэща махуэщ** *(1991 гъэм)*
♦**Тыркумэным щагъэлъапIэ зэгъунэгъуфIхэм я махуэр**
♦**Белоруссием щылажьэ юристым и махуэщ**
♦**Украинэм IэщэкIэ зэщIэузэда и къарухэм я махуэщ**
♦**Финляндие Республикэм и щхьэхуитыныгъэм и махуэщ**. 1917 гъэм унафэ къащтащ ар Урысейм и унафэм зэрыщIэмытыжым теухуауэ.
♦**Испанием и конституцэм и махуэщ**
♦**1240 гъэм**, къаувыхьауэ зэман кIыхькIэ щыта нэужь, монгол-тэтэрыдзэхэр Киев къалэм дыхьащ.
♦**1492 гъэм** Колумб Христофор Гаити хытIыгур зэрыщыIэр къихутащ.
♦**1741 гъэм** Урысей къэралыгъуэм зэрыхьзэрий къыщыхъущ, дзэхэр и телъхьэ къищIри, пащтыхьыгъуэр иубыдащ Пётр Езанэм ипхъу Елизаветэ.
♦**1768 гъэм** Британием и щIэнгъуазэм и япэ къыдэкIыгъуэр Шотландием и къалащхьэ Эдинбург дунейм къыщытехьащ.
♦**1774 гъэм** цIыхухэм щIэныгъэ егъэгъуэтын IэнатIэр дунейм щыяпэу къэралым и нэIэм щIигъэуващ Австрием.
♦**1909 гъэм** Саратов къалэм университет къыщызэIуахащ.
♦Урыс усакIуэ, публицист **Огарёв Николай** къызэралъхурэ илъэс 207-рэ ирокъу.
♦Гу дохутыр, хирург цIэрыIуэ, академик, тхакIуэ **Амосов Николай** къызэралъхурэ илъэси 107-рэ ирокъу.
♦Урысей кинорежиссёр, актёр, сценарийхэр зытх, СССР-м и цIыхубэ артист **Наумов Владимир** и ныбжьыр илъэс 93-рэ ирокъу.
♦Балъкъэр щIэныгъэлI, философие щIэныгъэхэм я доктор, ЩIДАА-м и академик, КъБР-мрэ КъалмыкъымрэщIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ **Эфендиев Сэлихь** и ныбжьыр илъэс 87-рэ ирокъу.
♦Совет фигурист цIэрыIуэ, СССР-м спортымкIэ щIыхь зиIэ и мастер, 1976 гъэм Инсбрук (Австрие) щекIуэкIа XII щIымахуэ Олимп Джэгухэм дыжьын медаль къыщызыхьа **Миненков Андрей** и ныбжьыр илъэс 66-рэ ирокъу.
♦УФ-м щIыхь зиIэ и артист, Алтай крайм и губернатору щыта **Евдокимов Михаил** къызэралъхурэ илъэс 63-рэ ирокъу.
♦Урысей актёр цIэрыIуэ, «Кинотавр», «Ника» саугъэтхэр зыхуагъэфэща **Балуев Александр** и ныбжьыр илъэс 62-рэ ирокъу.
♦Урысей тележурналист, «Хэкум и пащхьэм щиIэ фIыщIэм папщIэ» орденым и етIуанэ нагъыщэм и медалыр зыхуагъэфэща **Агалаковэ Жаннэ** и ныбжьыр илъэс 55-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, уэс къыщесынущ. ЩIыIэр махуэм градуси 3 - 4, жэщми апхуэдиз щыхъунущ.

Дыгъэгъазэм и 7, *блыщхьэ*

♦**ЦIыхухэр къызэрырашэкI авиацэм и дунейпсо махуэщ**. 1944 гъэм дыгъэгъазэм и 7-м Чикагэ (США) Iэ щытрадзащ цIыхухэр къызэрырашэкI кхъухьлъатэхэм я лэжьэкIэр зыубзыху конвенцэм.
♦**Урысейм и Дзэ-Хьэрш Къарухэм я инженер-авиацэ къулыкъум и лэжьакIуэхэм я махуэщ**
♦**Къэрал Эрмитажыр къыщызэрагъэпэща махуэщ**. 1764 гъэм Урысейм и пащтыхь гуащэ Екатеринэ ЕтIуанэм Бельгием, Голландием щыщ сурэтыщI зыбжанэм я IэдакъэщIэкIхэр къищэхуащ. Аращ дуней псом щыцIэрыIуэ, УФ-м и лъэпкъхэм я щэнхабзэ хъугъуэфIыгъуэ нэхъыщхьэхэм хабжэ музейм лъабжьэ хуэхъуар.
♦**Украинэм щIыпIэ унафэр зегъэкIуэнымкIэ и органхэм я махуэщ**
♦**Армением щIыр щыщыхъеям хэкIуэдахэм я фэеплъ махуэщ**. 1988 гъэм дыгъэгъазэм и 7 пщэдджыжьым щIыр баллибгъу и лъэщагъыу щыхъеящ Армением и ищхъэрэ щIыналъэм. А къэхъукъащIэ шынагъуэм хэкIуэдащ цIыху мин 25-м щIигъу, мин 19-м нэблагъэ ныкъуэдыкъуэ хъуащ, псэупIэншэу къэнауэ щытащ мин 530-рэ. ЩIым щыщ хъуат Спитак къалэмрэ къуажэ 58-рэ, жылэ 300-м щIигъум зэранышхуэ хуэхъуат щIыхъейр.
♦**1725 гъэм** Петербург щызэхэтащ Урысейм щIэныгъэхэмкIэ и академием и япэ зэхыхьэр.
♦**1732 гъэм** инджылыз актёр Рич Джон къызэригъэпэщащ Лондон и Пащтыхь театрыр. Абы фIащащ здэщыт Ковент-Гарден утыкум и цIэр.
♦**1877 гъэм** США-м щыщ къэхутакIуэ, хьэрычэтыщIэ Эдисон Томас къигупсыса граммофоным и зэфIэкIыр игъэлъэгъуащ.
♦**1934 гъэм** Киров, Омск, Оренбург областхэмрэ Красноярск краймрэ къызэрагъэпэщащ.
♦**1941 гъэм** Япониер США-м и дзэ тенджыз флотым и базэ нэхъыщхьэхэм я хэщIапIэ Пёрл-Харбор кхъухь тедзапIэм уащхъуэдэмыщхъуэу теуащ. Абы кхъухьрэ кхъухьлъатэу, нэгъуэщI техникэу куэд дыдэ щызэтракъутат, америкэ сэлэт мини 3,5-рэ хэкIуэдат. США-м а зэманым иIа хы Хуэм флотым и нэхъыбапIэр абдежым щыщыфIэкIуэдауэ къалъытэ.
♦**1958 гъэм** РСФСР-м и тхакIуэхэм я япэ съездыр къызэIуахащ.
♦**1976 гъэм** Тулэ «Къалэ-ЛIыхъужь» цIэр фIащащ.
♦**1994 гъэм** Осетие Ищхъэрэ - Алание Республикэм и Конституцэр къащтащ.
♦Парт, къэрал къулыкъущIэу, СССР-м щэнхабзэмкIэ и министру щыта **Фурцевэ Екатеринэ** къызэралъхурэ илъэси 110-рэ ирокъу.
♦Совет кхъухьлъатэзехуэ **Будановэ Екатеринэ** къызэралъхурэ илъэси 104-рэ ирокъу. Хахуагъэ къигъэлъагъуэу Хэку зауэшхуэм хэтащ ар, нэмыцэхэм я кхъухьлъатэ 11 къриудыхащ. 1943 гъэм бадзэуэгъуэм и 19-м Екатеринэ уэгум къыщебгъэрыкIуащ нэмыцэ кхъухьлъатищ. Зы истребителыр къриудыхын хузэфIэкIами, езым и кхъухьлъатэми уэгум зыщиIигъыфакъым, къехуэхри Екатерини хэкIуэдащ. УФ-м и Президентым и УказкIэ 1993 гъэм и жэпуэгъуэм Будановэ Екатеринэ Урысейм и ЛIыхъужь цIэр фIащауэ щытащ.
♦Совет актёр цIэрыIуэ, РСФСР-м и цIыхубэ артист, СССР-м и Къэрал саугъэтыр зрата **Вельяминов Пётр** къызэралъхурэ илъэс 94-рэ ирокъу.
♦Урысей музыкант, уэрэджыIакIуэ, актёр, УФ-м щIыхь зиIэ и артист **Мазаев Сергей** и ныбжьыр илъэс 61-рэ ирокъу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык уфауэ щыщытынущ, пIалъэ-пIалъэкIэрэ уэс къыщесынущ. Махуэм хуабэр 1 градус, жэщым щIыIэр градуси 3 - 2 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Анэм игу пщIанэр бын псоми я зэхуэдэщ.

● ФIыщIэ

ЗэрамыщIэхэ Джульеттэ, Ролеттэ (Жанеттэ), ФатIимэ сымэ КъБР-м УзыншагъэмкIэ и министерствэм и Диагностикэ центрым и реанимацэ къудамэм и лэжьакIуэхэм фIыщIэ хуащI я къалэным жэуаплыныгъэ яхэлъу зэрыбгъэдэтым папщIэ.

Езым и щIэджыкIакIуэхэр зиIэж Жыласэ Заурбэч 60

Жыласэ Заурбэч Щэлэуат и къуэр Аруан щIыналъэм щыщ Къэхъун къуажэм 1960 гъэм дыгъэгъазэм и 5-м къыщалъхуащ.

ЖЫЛЭМ дэт курыт еджапIэр къиухри, Жыласэр 1979 гъэм дзэ къулыкъум ираджащ икIи а къалэныр абы а зэманым Германием щыIа советыдзэхэм я тIасхъэщIэх батальоным хэту ирихьэкIащ.

Хэкум къигъэзэжа нэужь, Заурбэч 1981 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым и тхыдэ-филологие факультетым щIэтIысхьащ. Тхыдэм дихьэх, зи анэдэлъхубзэри урысыбзэри зыгъэшэрыуэ щIалэм университетым и унафэщIхэр илъэсищкIэ къыкIэлъыплъащ, и зэфIэкIым зы гъэм нэхърэ къыкIэлъыкIуэм зэрыхигъахъуэм щыгуфIыкIхэу - ар фIыуэ еджэрт, жылагъуэ Iуэхухэм жыджэру хэтт, гъэсэныгъэ дахи хэлът. ЖыпIэнурамэ, хьэл зэтеубыда иIэ хъуат, и ныбжьым хуумыгъэфэщэну.

КъБКъУ-м и унафэщIхэм 1984 гъэм абы къыхуагъэлъэгъуащ Совет Союзым и еджапIэ нэхъыщхьэ нэхъыфI дыдэу къалъытэхэм ящыщ, Москва дэт къэрал университетым и щIэныгъэм щыпищэну. Апхуэдэ зи насып кърихьэкIыр зырызыххэт. Ар насыпырыхь къудейуи щыттэкъым - щIыналъэм къыдалъагъуну, зи щIэныгъэкIи гъэсэныгъэкIи къэзымыгъэукIытэну къалъытэхэм яхэдэурэ нэхъыфI дыдэхэрт апхуэдэ пщIэ зыхуащIыр. Лъэпкъ журналистикэм зегъэужьыным хэлIыфIыхьыну зыщыгугъ щIалэгъуалэм ящыщ хъуат Заурбэч. Арати, а илъэс дыдэм ар МКъУ-м и студент хъуащ.

Къэралым и щыхьэрым еджакIуэ зыгъэкIуахэр зэращыгугъауэ къахущIэкIащ Жыласэр - и хъыбарыфIыр къиIукIыу щыIащ ар. Университетым фIыуэ зэрыщеджам и щыхьэтт абы СССР-м ЩIэныгъэмкIэ и министерствэм, комсомолым и ЦК-м, къэралпсо профсоюз зэгухьэныгъэм я дамыгъэ лъапIэхэр къызэрыхуагъэфэщар. ЩIэныгъэ куу зригъэгъуэтауэ, къэралым къыщыдэкI газет нэхъыщхьэхэм журналист IэщIагъэм и щэхухэм зыщыхигъэгъуэзауэ 1987 гъэм къигъэзэжащ абы.

Партым и Къэбэрдей-Балъкъэр обкомым къыдигъэкI «Ленин гъуэгу» газетым журналист щIалэр ирагъэблагъэри, абы и корреспондент, къудамэм и унафэщIу IэнатIэхэм пэрытащ. ИужькIэ Аруан щIыналъэм къыщыдэкI «Маяк» газетым жэуап зыхь и секретару, редакторым и къуэдзэу щылэжьащ.

● ДифI догъэлъапIэ

Зэи и къалэмыр игъэтIылъыркъым

Республикэм щыяпэу а зэманым Жыласэм хузэфIэкIащ тхыгъэхэр адыгэбзэкIэ къызытехуэ напэкIуэцI район газетым дэлъу къыдэкIыу Iуэхур зэтриублэн. ИужькIэ адрей щIыналъэ газетхэри а щапхъэм ирикIуащ.

Жыласэр яхэтащ лъэпкъ Iуэхум, ди тхыдэм, щэнхабзэм цIыхубэр щыгъэгъуэзэным хуэгъэпсауэ дунейм къытехьэу щыта «ЩIэнгъуазэ», «Нарт» газетхэр къыдэзыгъэкIахэми, дэтхэнэми егугъуу и къалэнхэр щигъэзащIэу. Абыхэм илъэс зыбжанэкIэ щылэжьа нэужь, Заурбэч «Адыгэ псалъэ» газетым къигъэзэжащ.

ЩIалэ жаным, зи IэщIагъэм фIыуэ хэзэгъам и къалэмыпэм къыпыкI тхыгъэхэмкIэ жылагъуэр зыгъэпIейтейхэр хэIущIыIу ищIырт, и Iуэху еплъыкIэри къигъэлъэгъуэфырт. Ауэрэ езым и щIэджыкIакIуэхэр зиIэж журналист Iэзэ хъуащ. Зи унафэщI къудамэм и лэжьыгъэр тэмэмэу зэриунэтIым, къызэгъэпэщакIуэ хьэлхэри зэрыхэлъым гу лъатэщ, ар КъБР-м Печатымрэ информацэмкIэ и министерствэм и къудамэм и унафэщIу ирагъэблагъэри, а IэнатIэм илъэсипщIым щIигъукIэ пэрытащ. Абы щыгъуи Жыласэм къигъэлъэгъуащ цIыху зэзыгъэдэIуэф, зыхэтхэм пщIэ зыхуезыгъэщIыф унафэщIу зэрыщытыр. Къэрал къулыкъум щыпэрытами, Заурбэч и къалэмыр игъэтIылъакъым - махуэ щIагъуэ дэкIыртэкъым абы и цIэ-унэцIэр зыщIэт тхыгъэхэр газетхэм къытемыхуэу.

И псэм фIэфI журналист IэщIагъэм ар пэришэжащ газет лэжьыгъэм - 2009 гъэм абы «Адыгэ псалъэ» газетым къигъэзэжащ редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэу икIи абы лъандэрэ а къулыкум пэрытщ.

Заурбэч щIалэгъуалэм щIэныгъэ егъэгъуэтын IэнатIэми хэлъхьэныгъэфI хуищIащ - абы журналистикэм хуригъэджахэр щолажьэ республикэм и газетхэм, журналхэм, телевиденэмрэ радиомрэ.

И лэжьыгъэфIым къыпэкIуэу Жыласэм къыфIащащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр, республикэм и IуэхущIапIэ зэмылIэужьыгъуэхэм я щIыхь, фIыщIэ тхылъхэр кърататщ.

Республикэм щIыхь зиIэ и журналист цIэр къыщыфIащам Жыласэм къехъуэхъуахэм ящыщ зыгуэрым къыжриIауэ щытар дигу къэкIыжащ мыбдежым. «ЩIыхь зиIэ журналист узэрыхъуамкIэ сынохъуэхъу, Заур, ауэ абы «щIыхь зиIэ пешеход» цIэри къыпхущIагъун хуеящ», - къыдэгушыIат ар. Апхуэдэу щIыжиIар гурыIуэгъуэ фщыхъун папщIэ абыи тIэкIу дыкъытеувыIэнщ. Ар зэхьэлIар къалэм лэжьакIуэ къызэрыкIуэ щыкIэрщ. Я унэ - Къэхъун - къыщежьэу ар лэжьапIэм къыщIыхьэхукIэ зэпич гъуэгуанэр умыгъэщIэгъуэн плъэкIыркъым. Налшык къызэрыкIуэну маршруткэр къыщыувыIэм нэс лъэсу къокIуэ, абы къотIысхьэри, къалащхьэ вокзалым къос. Абдежым къыщокIри, Ленинным и цIэр зезыхьэ уэрамыр зи кIыхьагъ гъуэгуанэри лъэсу къызэпеч. ЛэжьапIэм щикIыжкIи апхуэдэ дыдэщ - зы илъэскъым икIи илъэситIкъым, уеблэмэ илъэсипщIкъым апхуэдэу гъуэгу зэрытетыр. АтIэ хуэфащэ дыдэкъэ «щIыхь зиIэ лъэсырызекIуэ» цIэ къэбгупсысу абы къыфIэпщыну!

Лъэсу къыщIикIухьыр ар лэжьапIэм къызэрыкIуэн машинэ имыIэу аракъым. Тхьэм и фIыщIэкIэ, апхуэдэхэр езыми и щIалитIми яIэщ, щIым намыгъэсуи дакъикъэ бжыгъэм къагъэсынущ, ауэ и Iэпкълъэпкъым зригъэукъуэдииныр и гъащIэ мардэу игъуэващи, абы тету аращ.

И ЛЭЖЬЫГЪЭМ и гугъу зэрытщIым нэмыщI, Жыласэм и цIыху хэтыкIэм, и унагъуэм, и Iыхьлыхэм щхьэхуэу уакъытеувыIэнуи къелэжь.

Жыласэхэ Щэлэуатрэ Бабусэрэ я щIалиплIым я пажэщ Заурбэч икIи нэхъыжьым къыкIэлъыкIуэхэр зэрыдэплъейр гурэ псэкIэ зыхищIэу апхуэдэщ. Арауэ къыщIэкIынщ иужь итхэм щапхъэ дахэ яхуэмыхъун хьэл-щэн щIыхэмылъыр - и дуней тетыкIэм хуэсакъыж зэпыту тетщ ар дунейм. Чэнджэщэгъуу, гъуазэу, IуэхуфIхэм тезыгъэгушхуэу зэрылъхузэрыпIым нобэми яIэщ ар - Тхьэм яхуигъэузыншэ.

Езым иухуа и унагъуэмкIи гъуазэ хуэхъуар и адэ-анэм я щапхъэрщ, абыхэм я зэхущытыкIэ екIурщ, яку дэлъа пщIэмрэ нэмысымрэщ. Хъуэпсэгъуэщ, нэ фыгъуэ зытрамыгъаплъэ жыхуаIэм хуэдэщ Заурбэчрэ Маритэрэ я унагъуэр. Я быниплIри унагъуэ щхьэхуэ хъужащ, щытхъу яIэу мэпсэу. КъуэрылъупхъурылъхуIу блы яIэщи, абыхэм я ехъулIэныгъэхэм я лъэр жан дэхъуу, я зэфIэкIым нэхъри хагъэхъуэнымкIи зэрахузэфIэкIкIэ зыщIагъакъуэу мэпсэу зэщхьэгъусэхэр.

Ди тхыгъэм хъуэхъу кIэщIи щIыдгъужынщ. Заурбэч, уи гъащIэмрэ гугъэмрэ зэтехуэу, фIыуэ щыIэр къохъулIэу Тхьэм уигъэпсэу! УщIэукIытэн IуэхущIафэ уи щIыбагъ дэмылъу уопсэури, ар фIыгъуэшхуэщ. А фIыгъуэр уэ уи егугъуныгъэкIэ къэблэжьыжащи, уи гуащIэм хэмыщIу упсэуну, уи унагъуэ дахэм куэдрэ уащхьэщытыну ди гуапэщ.

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэхэм къабгъэдэкIыу
ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд, ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэ, КЪАНШОКЪУЭ Эллэ.

«Адыгэ псалъэм» и къуэ

Адыгэ журналист нэхъ IэкIуэлъакIуэхэм ящыщщ Жыласэ Заурбэч. Дэ ди куэдкъым адыгэбзэми урысыбзэми зэхуэдэу ирилажьэ журналистхэр. Заур апхуэдэщ.

НЭХЪАПЭХЭМ «полкым и къуэ» жаIэу зэрыщытам тепщIыхьмэ, «Заур «Адыгэ псалъэм» и къуэщ» псалъэхэр хуэбгъэфащэ хъуну къысфIощI. Сыту жыпIэмэ, дэнэкIэ имыгъэзами и гъащIэр, Iуэхур адыгэ газетым пыщIащ. Курыт школыр Къэхъун къыщиуха нэужь, журналистикэм гу хуэзыщIа щIалэм абыкIэ щIэныгъэ щызригъэгъуэтащ Ломоносов М. и цIэр зэрихьэу Москва дэт къэрал университетым. Щеджэ лъэхъэнэми ар «Ленин гъуэгу» газетым и редакцэм къыпыщIа зэпыту щытащ, практики ди деж къэкIуэжащ. Къызэриухыуи «Ленин гъуэгум» лэжьэн щыщIидзащ.

Япэ махуэ дыдэхэм щIалэм зыкъигъэлъэгъуащ зэхэщIыкI зиIэ, щIэныгъэ куу зыбгъэдэлъ лэжьакIуэу. Зи IэщIагъэр фIыуэ зылъагъу Заур журналистикэм и дэтхэнэ жанрми хуэIэкIуэлъакIуэщ - жылагъуэ-политическэ Iуэхугъуэхэм теухуа статьяхэм къыщыщIэдзауэ хъыбар кIэщIхэм деж щыщIэтIыкIыжауэ. Мыхьэнэшхуэ зиIэращи, дэтхэнэ тхыгъэми и гумрэ и псэмрэ хелъхьэ, Iуэхугъуэ нэхъыщхьэмрэ нэхъыкIэмрэ зэхимыгъэзэрыхьу, цIыхухэм нэхъ гу зылъатапхъэхэр сэтей къищIу. Апхуэдэу лэжьыгъэм зэрыбгъэдэтым и фIыгъэкIэ, зэман кIэщIым Заур, зыхэт гупым и мызакъуэу, республикэм и журналистхэм я дежи, щIэджыкIакIуэхэм я дежи пщIэрэ щIыхьрэ къыщихьащ.

Илъэс зыбжанэкIэ «Адыгэ псалъэм» щылэжьа нэужь, Жыласэм къыщалъхуа жылагъуэм игъэзэжын хуей хъуащ. Ауэ абы щыгъуэми Заур журналистикэр IэщIыб ищIакъым - Аруан щIыналъэ газетым уври, и IэщIагъэм ирилэжьащ. Си гугъэщ «Маяк» газетым щыщыIа илъэсхэр Заур и зэфIэкIым хигъэхъуэнымкIэ сэбэпышхуэ хъуауэ: гъащIэм нэхъ пэгъунэгъу зищIри, абы и нэгу щIэкIащ жылагъуэм щекIуэкI зэхъуэкIыныгъэхэу къызэрыгуэкI цIыкIуу щымытахэр, нэхъыфIу хэгъуэзащ цIыхухэр зыхуэныкъуэ-зыхуэиз жыхуэтIэхэм. А лъэхъэнэм «Маяк» газетым тридза тхыгъэхэр абы щыхьэт тохъуэ.

1996 гъэм Жыласэм «Адыгэ псалъэм» къигъэзэжащ икIи IэнатIэ зэмылIэужьыгъуэхэр иIэу абы щылэжьащ, и тхыгъэ купщIафIэхэмкIэ щIэджыкIакIуэхэм я гурыгъу-гурыщIэр къиIуатэу. И лэжьыгъэфIыр кърагъэлъагъуэу Заур къыхуагъэфэщащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр.

Ди нэIэ тету къежьа журналистым и унагъуэ Iуэхухэми дыщыгъуазэщ. Абы и щхьэгъусэ Марити и IэщIагъэкIэ журналистщ, Заур и гъусэу Москва щеджащ, Къэхъун школым и унафэщIым и къуэдзэу, адыгэбзэмрэ литературэмкIэ егъэджакIуэу илъэс куэдкIэ лэжьащ. Я къуэ нэхъыжь Замири къыхихар адыгэбзэрщ. Школым къыщыщIэкIым дыщэ медаль зыхуагъэфэща щIалэщIэр КъБКъУ-м и адыгэбзэ къудамэм щIэтIысхьэри, ари хъарзынэу къиухащ. Иджыпсту «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэщ. Япхъу Зареми ди анэдэлъхубзэрщ IэщIагъэ хуэхъуар - ар егъэджакIуэу Нарткъалэ щолажьэ. Я бын нэхъыщхьэхэу Алимрэ Залинэри IэщIагъэ хъарзынэ ирагъэгъуэтащ.

МЭЗЫХЬЭ Борис.
2015 гъэ

ФIагъ куэд зыхэлъ цIыху

Жыласэ зэщхьэгъусэхэм, Зауррэ Маритэрэ, еджапIэр къаухыу, редакцэм япэу къыщыкIуам къыщыщIэдзауэ садэлэжьащ. Абы лъандэрэ илъэс пщIы бжыгъэ ирикъуами, а зэманым Заур дэслъэгъуа хьэлым зыкIи зихъуэжакъым. Ар цIыху зэтетым и нэщэнэщ.

ЛЭЖЬАПIЭ IэнатIэм зэману щыдгъакIуэр къэплъытэмэ, ди унагъуэм исхэм дазэрыхэтым хуэдизкIэ ди лэжьэгъухэми дагригъусэщ. Апхуэдэу щыщыткIэ, куэд елъытащ уи лэжьапIэ IэнатIэм къыщыббгъэдэтым. Заур хуэдэ чэнджэщэгъу, унэтIакIуэ уиIэныр насыпышхуэщ. И щIэныгъэкIи, акъыл жанагъкIи щапхъэ тхуэхъухэм ящыщ ди лэжьэгъум и деж ущIыхьакIэ, зэи жэуапыншэу укъыщIэкIыжыркъым, зэрызыхуэбгъэза лъэIур къыщыпхуимыщIэ къэхъуркъым.

Журналист IэщIагъэм ухуеджэ къудейкIэ зэфIэкIыркъым, абы егъэджакIуэ нэсым е актёр цIэрыIуэм яхэлъ хабзэ зэфIэкIым хуэдэ, адыгэм зэрыжиIэу, и лъым хэту къалъхун хуейщ. Заур езым и хъэтI зиIэж журналистщ, и тхыгъэхэм ущеджэкIэ занщIэу кърипцIыхуу. КъэхъукъащIэхэм япхроплъыфри, ар щIэджыкIакIуэм къызэрыгурыIуэнкIэ зэпкърыхауэ, езыр Iуэхум зэреплъри къигъэлъагъуэу матхэ.

Заур си щытхъу псалъэ хуэныкъуэкъым, абы и гуащIэм къыпэкIуащ щIыхьыцIэхэри фIыщIэ тхылъхэри. Сэ жысIэну сызыхуейр нэгъуэщIщ. ФIагъ куэд зыхэлъ цIыхущ Заур. Ар зэрылэжьакIуэшхуэм нэмыщI, и гуапагъэмкIэ гуэшэф, зи псалъэр зыгъэпэжыф, гушыIэ дахэ зыхэлъ ныбжьэгъущ.

Щапхъэ зытепх хъун унагъуи зэригъэпэщащ абы. И бынхэр балигъ хъури, унагъуэу игъэтIысыжахэщ. Къэзылъхуахэм зыщIапIыкIа хьэл-щэным хуигъэсащ езым и щIэблэри.

Нобэ Заур хуащI пщIэр къилэжьыжащ и дуней тетыкIэмкIэ. И напэ емыплъыжу зы лъэбакъуэ ичакъым зыхужаIэм хуэдэщ.

Нобэрей махуэшхуэм и щхьэусыгъуэ илъэс бжыгъэм хуэдиз мыхъуу къызолъытэ, Заур и теплъэкIи, игукIи куэдкIэ нэхъ щIалэщи.

Уи лэжьыгъэм къуит гукъыдэжыр уи бынхэм я ехъулIэныгъэхэм ягъэбагъуэу Тхьэм куэдрэ ди япэ уригъэт. СыткIи уефIэкIуэну си гуапэщ, Заур!

ЩОДЖЭН Иннэ.

Насыпщ абы хуэдэ ныбжьэгъу уиIэныр

1999 гъэм «Адыгэ псалъэм» лэжьэн щыщыщIэздам щыгъуэщ Жыласэ Заур къыщысцIыхуар. Журналист IэщIагъэм сехъуапсэрт, абы сыдихьэхырти, еджапIэ нэхъыщхьэм сызыщыпэрыта IэнатIэр къэзгъанэри, газетым корреспонденту сыкIуат. Заур и цIэмкIэ, и тхыгъэхэмкIэт зэрысцIыхур, езыр си нэIуасэтэкъым, зэи слъэгъуатэкъым.

ЛЭЖЬАПIЭМ сыщыува махуэм «Адыгэ псалъэ» газетым и унафэщI ХьэфIыцIэ Мухьэмэд къызжиIащ: «Жыласэ Заур зыщIэс пэшым узгъэкIуэнущ. Ар цIыху зэгъщ, журналист Iэзэщ, сыт и лъэныкъуэкIи къыбдэIэпыкъунущ. Абы и нэIэ ущIэту щIэбдзэмэ, нэхъ тэмэму къызолъытэ, куэд къыуигъэщIэнущ, лэжьыгъэм ухигъэгъуэзэнущ».

ИкIи тхьэмадэм зэрыжиIам хуэдэу къыщIэкIащ. Си хьэпшып тIэкIур сIыгъыу Заур зыщIэс пэшым сыщыкIуам, зи нэгур зэIуха щIалэр зыпэрыс стIолым къыбгъэдэкIри, гуфIэжу къыспежьащ. Газетым политикэмкIэ, хъыбарыщIэхэмрэ спортымкIэ и къудамэм и редакторт ар а зэманым. Сэлам гуапэу къызихри, къыспкърыупщIыхьащ, дызэрыцIыхуащ. Абы щыгъуэ Заур и гъусэу пэшым щIэсащ Къамбий Зуфар (и хьэдрыхэ Тхьэм дахэ ищI, нэхъыжь угъурлыт).

Мис абдеж къыщежьащ Зауррэ сэрэ ди зэныбжьэгъугъэр. КуэдкIэ сэбэп къысхуэхъуащ си лэжьыгъэ IуэхукIэ, журналист IэщIагъэм и щэху куэдым сыщигъэгъуэзащ. Си гум гуапэу къинэжащ, дапхуэдиз упщIэкIэ зыхуэзмыгъэзами, Iэдэбу жэуапхэр къызэрызитар, мыгубжьу, имылъу, къызэрызэпсэлъар. И ручкэр игъэтIылъырти, гупсэхуу си упщIэхэм жэуап къаритырт, сигъэгушхуэрт, зыгуэрхэр щымыхъуам дежи, къызгуригъэIуэжырт...

Апхуэдэури зэманыр кIуащ, сэри лэжьыгъэм нэхъыфIу сыхэгъуазэри, ХьэфIыцIэ Мухьэмэд газетым и къудамэхэм ящыщ зым редактору сигъэкIуащ, Заур и гъусэу сызыщIэса пэшми сыкъыщIэIэпхъукIащ. Пэш щхьэхуэхэм дыщылажьэми, зэман зэрыдгъуэту дызэкIэлъыкIуэрт, дызэщIэупщIэрт.

Iуэхум и пэр умыщIэу и кIэр пщIэркъым, жи. Газетым лэжьапIэ сызэрыува хъуам и гугъуи щысщIыну сыхуейт мыбдеж.

ЦIыху хъарзынэ, тхакIуэ Iэзэ, нэхъыжьыфI Хьэх Сэфарбий и фIыгъэщ сэ газетым сызэрыувар, си гур зыхуэпабгъэр IэнатIэр IэщIагъэ зэрысхуэхъуар, абы щылажьэ гуп зэкъуэтым саззэрыхыхьар. Нобэми фIыщIэ мыухыж хузощI Хьэх Сэфарбий, илъэсищэ гъащIэ Тхьэм кърит! Сэфарбий си усэхэр хуэсхьрэ редакцэм сыкIуамэ, абы и кIэлындорым сытетт, лэжьыгъэ IуэхукIэ щызэблэкIхэм сехъуапсэу.

Журналистхэр цIыху къызэрыгуэкIыу къэслъытэртэкъым, ахэр къалэн пыухыкIахэр я пщэ кърилъхьэу Тхьэшхуэм цIыху цIыкIум къытхигъэхьа хуэдэу къысщыхъурт. Редакцэм и кIэлындорым дытету, Хьэхым щэху сигъэцIыхурт адыгэ газетым и лэжьакIуэхэр. Мес, мор Брай Адэлбийщ, мор Тэнащ Толэщ, мыр Шал Мухьэмэдщ, мис, Ширдий Маринэ, ЖьэкIэмыхъу Маринэ, жиIэурэ Сэфарбий ахэр щызигъэлъагъум, си гур къилъэту сакIэлъыплъырт. Абыхэм ящыщт Жыласэ Заури.

Къэзгъэзэжынщ мыдэкIи, илъэситI ирикъу дызэдэмылэжьауэ Жыласэр КъБР-м ПечатымкIэ и министерствэм и къудамэм и унафэщIу ягъэкIуащ, ауэ абы щхьэкIи дызэфIэкIуэдакъым, дызэкIэлъыкIуащ, дызэрыщIащ. ИкIэм-икIэжым, министерствэр иджыри IэщIагъэлI хуей щыхъум, Заур и фIыгъэкIэ сэри абы сыкIуащ.

Жыласэм сэ дэслъэгъуахэм щыщщ ар цIыху пэжу, ныбжьэгъуфIу дунейм зэрытетыр. ЦIыхухэр зыхуэарэзым хужаIэ: анэ быдзышэ угъурлы ефащ. Мис апхуэдэщ Заур. ЦIыху зэгъыу, зыхэтхэм, къэзыцIыхухэм фIыуэ къалъагъуу, езыри апхуэдэу яхуэгуэпэжу дунейм тетщ ар. Ахъшэ, къулыкъу щхьэкIи къыпхуищIэн щыIэкъым. Фейдэ щхьэкIэ и напи зытрихыжынукъым, къэзылъхуари игъэукIытэнукъым, езыри и щIэблэм яхуэфащэу зэрыпсэуным хущIэкъу зэпытщ. Хьэ Iужажэм хуэдэу, мылъку зыбгъэдэлъхэмрэ къару зиIэхэмрэ якIэщIэлъадэу, якIэщIэжыжу щыткъым, ныбжьэгъум епцIыжыркъым. Алыхьышхуэм кърипэсауэ езым иIэмкIэ арэзыуэ дунейм тетщ нобэр къыздэсым. Аращ абы и Iуэхур щIыдэкIри, цIыхухэм фIыуэ къыщIалъагъури.

Мис апхуэдэурэ къокIуэкI Жыласэ Зауррэ сэрэ ди зэныбжьэгъугъэр нобэр къыздэсым. Илъэс пщыкIущым щIигъуащ сэ нэгъуэщI лэжьапIэ сызэрыкIуэрэ, Заури газетым игъэзэжауэ ехъулIэныгъэхэр иIэу абы щолажьэ. Ди IэнатIэхэр зэпэIэщIэ зэрыхъуам щхьэкIи къэмынэу дызэрощIэ, тхьэмахуэм зэтIэу телефонкIэ дызэщIоупщIэ, ди лэжьыгъэ, унагъуэ IуэхухэмкIэ, хъыбархэмкIэ дызэдогуашэ. Дызэхуэзэми, ди сэламыр япэ итщ. Насыпщ Заур хуэдэ ныбжьэгъу уиIэныр. Апхуэдэ цIыхум губгъуэм укъринэнукъым, ар сэ сощIэ згъэунэхуауэ!

Нобэ лIыпIэ иувауэ аращ а щIалэ ахъырзэманри, сыхуейщ Заур и щхьэгъусэ Маритэрэ езымрэ зэкъуэмыхуу зэдэпсэуну, я бынхэм я насып куэд зэдалъагъуну! Уи мурадхэр Тхьэм къыпхузэпищэ, шынэхъыжь. Укъэзылъхуам уахуэфащэщ!

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Напэр, адыгагъэр егъэнэхъапэ

Зи дуней тетыкIэм фIыуэ ущымыгъуазэ цIыхум ущытепсэлъыхькIэ зыгуэрхэр къэбгупсысурэ кIэрыплъхьэн хуейуэ къыщыплъыкъуэкI щыIэщ. Ауэ Заурбэч теухуауэ зыгуэр къыщIэзгупсысын щхьэусыгъуэ сиIэкъым. БлагъагъкIэ къызгуохьэри, унагъуэ къызэрыхъукIам щызекIуэ хабзэми, езым и шыфэлIыфэр зыхуэдэми мыIейуэ сыщыгъуазэщ.

«АДЫГЭ псалъэ» газетым уву и япэ тхыгъэхэр къытрадза нэужь наIуэ хъуащ ди журналистикэм, адрейхэм темыхуэу, зи хъэтI, зи Iуэху еплъыкIэ зиIэж макъыщIэ къызэрыхыхьар. Сыт хуэдэ тхыгъэ къытримыдзэми, ар ирецIыкIу, иренэхъ иныIуэ, IэхъуэгъуэтегъэкIыу зэи и Iуэхум бгъэдыхьакъым. Псом хуэмыдэу Заур къигъэщIэрэщIэжащ спортым теухуауэ газетым хухаха плIанэпэр. Спорт Iуэхум, нэхъыбэу футболым, зэрыхуэнэхъуеиншэр, ар зэригущIагъщIэлъыр занщIэу хьэкъ тщыхъуащ.

Жыласэм и IэдакъэщIэкIхэм кIыхьу дытепсэлъыхьынкъым, ахэр зыхуэдэр газетеджэхэм фIыуэ ящIэ. И дуней тетыкIэм, дэслъэгъуа хьэл-щэным, ди псэукIэ-зэхэтыкIэм теухуауэ и гупсысэхэм ящыщ гуэрхэм дыкъытеувыIэнщ. Журналистикэм уи гъащIэр щхьэузыхь щыхуэпщIыкIэ щIэх-щIэхыурэ ущызэхуэзэкIэ, ущызэдэлажьэкIэ (газетыр си етIуанэ IэнатIэу собж) IуэхугъуэкIуэдым я щхьэфэ уиIэбэн хуей мэхъу. Псом япэу къэралым, республикэм ди нобэм, адыгэм ди псэукIэр зыхуэдэм теухуауэ. И щхьэ течауэ жысIэнщи, Заур и къэухьыр жыжьэ нос - журналистикэм и мызакъуэу, политикэм кууэ хещIыкI, дифIри ди ныкъусаныгъэри гъэхуауэ, уи фIэщ хъуу уи пащхьэ кърелъхьэ. Аркъудейкъым. А ныкъусаныгъэр гъэкIуэдын е гъэмэщIэн папщIэ лэжьыпхъэу къилъытэхэри сэтей къещI.

ЩыIэщ цIыху, и лэжьыгъум, и гъунэгъум фIы къехъулIэмэ, бжэгъуу и нэм къыщIэуэу. Ди лъэпкъэгъу гуэрым ифI зэхихамэ, псом хуэмыдэу ар спорт Iуэхум пыщIамэ, дамэ къытекIауэ, кIуэаракъэ, зы фIыгъуэшхуэ гуэр къеуэлIауэ къыщохъу Заур. Ди щIалэхэм къэрал, Европэ, дунейпсо утыкум медаль къыщахьауэ къыщищIэкIэ, ар зыкIэ щогуфIыкIри! ФIыуэ къыгуроIуэ апхуэдэхэм ди лъэпкъым и пщIэр, и щIыхьыр лъагэу зэраIэтыр.

Илъэс зыкъом ипэкIэ радиом жыджэру къыддэлажьэу зэманыфIкIэ къэгъуэгурыкIуащ Заур. Абы тхьэмахуэм зэ игъэхьэзырырт къэралым, дунейм къыщекIуэкIхэм теухуа нэтын - политикэм, экономикэм, социальнэ Iуэхухэм ехьэлIауэ. ФIыуэ сощIэж а нэтынхэр радиом едаIуэхэм гунэс ящыхъуу зэрыщытар. ГуфIэгъуэ е гузэвэгъуэ IуэхукIэ гупышхуэ сахыхьамэ, а нэтынхэм я гугъу къысхуащIырт.

Пэжщ, газетым и редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ зэрыхъурэ Заур итхыр нэхъ мащIэ хъуащ. Нобэ абы и пщэ дэлъ къалэныр нэхъ инщ. «Адыгэ псалъэм» и унафэщIым щIыгъуу, газетым и политикэр зыубзыхухэм яхэтщ. Ауэ сэри газетеджэхэми ди гуапэ хъуну къыщIэкIынт, нэхъапэми хуэдэу, тхыгъэ нэхъыбэ и Iэдакъэ щIэкIамэ.

Заур теухуа си тхыгъэ кIэщIыр ныкъуэ хъунт ар къызэрыхъукIа унагъуэм, езым и унагъуэм и гугъу сымыщIамэ. Абы и адэ Щэлэуат, егъэлеиныгъэ лъэпкъ хэмылъу жысIэнщи, «бегъымбарщ» хужыпIэ хъуну апхуэдэт. Егъэлеяуэ цIыху Iэдэбт, зэпIэзэрытт, жумартт. Си фIэщ хъуркъым абы зи жагъуэ ищIа цIыху дунейм тету. Езы Заур и унагъуэраци, «зэмыщхьитI зэрихьэлIэжыркъым» жыхуаIэр пэжу къыщIэкIынщ. Зэхуэфащэ дыдэу псэуэгъу зэхуэхъуащ Маритэрэ абырэ. Я хьэл-щэнкIэ, я дуней тетыкIэкIэ, я цIыхуфIагъкIэ тIури зэщхьщ. Марити щIэджыкIакIуэхэм фIыуэ яцIыху: абы и тхыгъэ купщIафIэхэр щIэмычэу къытрадзэ газетым. Псом хуэмыдэу удахьэх IэнатIэ зэхуэмыдэхэм пщIэрэ щхьэрэ зиIэу бгъэдэт цIыхухэм (нэхъыбэу егъэджакIуэхэм) ятеухуа и очеркхэм. Тхэн IуэхукIэ и щхьэгъусэм зы мэскъалкIи ефэгъуэкIыркъым Маритэ. Апхуэдэу газетыр зи IэпэгъухэмIэ яцIыху зэщхьэгъусэхэм я щIалэ нэхъыжь Замири. И адэанэм я гъусэу ари щолажьэ «Адыгэ псалъэм».

ЦIыхур къыщалъхуа махуэм и гугъу щащIкIэ и фIыр ягъэбатэу, и щыщIэныгъэхэр щIахъумэу тепсэлъыхь хабзэщ. Никъусаныгъэ гуэри иIэу къыщIэкIынщ Заур, ауэ, пцIыр сыткIэ щхьэпэ, сэ апхуэдэ срихьэлIакъым: зэрысабийрэ, илъэс 50-м щIигъуауэ соцIыхури, ифI, и Iуэху дахэ фIэкIа слъэгъуакъым, и Iей зыгуэрым жиIэуи зэхэсхакъым. ЗэхэпхьIн, и адэм и псэукIар и гъуазэу, цIыху хуэдэ цIыхуу дунейм щытеткIэ, езым и щхьэм хуимыгъэфащэр нэгъуэщIым щримыпэскIэ.

Нобэ илъэс 60 ирокъу Заурбэч. «Ярэби, дауэ къэскIуауэ пIэрэ а гъуэгуанэр?» жиIэрэ зэупщIыжу щытмэ, и щхьэр щIиIэтын мыхъумэ, щIрихьэхын щхьэусыгъуэ иIэкъым абы. Ар и гъащIэ гъуэгуанэм тетщ екIурэ ещхьу - и напэр, адыгагъэр игъэнэхъапэу, фIы щIэным и гур, и псэр хузэIухауэ.

Сыт хуэдэ ныбжь имытми, хъуэпсапIэ гуэр зимыIэ цIыху щыIэу фIэщхъугъуейщ. Ди гуапэщ и гум щигъафIэ гуращэ дахэхэр Заур къехъулIэну, и бынхэм къащIэхъуэжа щIэблэм я ехъулIэныгъэхэм иригушхуэу и гъащIэ Iыхьэр ирихьэкIыну, езыми и унагъуэми узыншагъэкIэ гукъеуэ ямыIэу дунейм куэдрэ тетыну.

МЫЗ Ахьмэд,
КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист.

Жыласэхэ я унагъуэр. *2003 гъэ*

«Адыгэ псалъэм» и унафэщIхэр зочэнджэщ.

И ныбжьэгъухэр и гъусэу.

● Лъэпкъ шхыныгъуэхэр

Мэлыл лэпс зэщIэт, тепхъэ и гъусэу

Абы щхьэкIэ мэлылыр яупщIатэ е зэпауд г 80 - 100 хъууэ. Псы щIыIэкIэ ятхьэщIри, шыуаным иралъхьэ. Абы псы щIыIэ щIакIэри, мафIэ иным тету зэ къытрагъэкъуалъэ, тхъурымбэр къытрахыурэ. МафIэр щабэ ящI, шыуаныщхьэр трапIэри, лыр никъуэвэфI хъуху ягъавэ, зэзэмызэ тхъурымбэр къытрахыурэ. ИтIанэ шыгъу ходзэ, зэпэплIимэ цIыкIуурэ упщIэта пхъы, шыбжий дэгу халъхьэ, шыуаныщхьэр трапIэжри, хьэзыр хъуху ягъавэ мафIэ щабэм тету.

Хьэзыр хъуа лэпсым бжьын гъэлыбжьа традзэ, джэдгын хаудэри, шыуаныщхьэр тепIауэ пэшхьэкубгъум деж щагъэт дакъикъитху-хы хуэдизкIэ. Лыр лэпсым къыхахри, пIастэ дашх. Лэпс язам тепхъэ трапхъэри, пщтыру ираф.

Тепхъэ зэращIыр:

Гуэдз хьэжыгъэ ухуэнщIам и кур къратхъури, абы шыгъу зыхэгъэткIухьа псы хуабэ, джэдыкIэ уда иракIэ, тхьэвыр быдэу япщ. Тхьэв пщам и щхьэм хьэжыгъэ траудэри, дакъикъэ тIощI-тIощIрэ тхукIэ щагъэт ар нэхъ щабэ хъун щхьэкIэ. Гуэдз хьэжыгъэ зытеуда Iэнэм хьэзыр хъуа тхьэвыр тралъхьэри, хупхъэкIэ яху, и Iувагъыр см 1 - 1,5-рэ хъууэ. А тхьэв хуам тыкъыр цIыкIуу къыпачурэ IэкIэ хъурейуэ, щIыдэ хуэдизурэ, ягъэджэрэз, я Iэм дагъэ щахуэурэ. Лэкъумым хуэдэу тхъуэплъ хъуху ягъажьэ. ЧымчыркIэ къыхахыжурэ шынакъым иракIутэ.

Лэпс зэщIэтым халъхьэхэр (цIыхуитI Iыхьэ): мэлылу - г 600, лыр зэрагъэвэну псыуэ - г 1200-рэ, пхъы укъэбзауэ - г 75-рэ, шыбжий дэгуу - г 100, шыгъуу - узыхуейм хуэ - диз.

Тепхъэр къызыхащIыкIыр: гуэдз хьэжыгъэу - г 500, джэдыкIэу - 2, псыуэ - г 100, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

Бжьын гъэлыбжьам халъхьэр: бжьыныщхьэу - г 80, тхъууэ - г 100, шыбжий сыр хьэжауэ - узыхуейм хуэдиз.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къитхыжащ.

2013 гъэм Мейкъуапэ япэ дыдэу щызэхэтащ «Адыгэ пщащэ» дунейпсо зэпеуэр. Абы япэ вице-мисс щыхъуащ «Адыгэ псалъэ» газетым и корреспондент Щомахуэ Залинэ.

● Псалъэжьхэр

Шынэ здэщымыIэм укIытэ щыIэкъым

- **Зэкъуэш псори зы анэ къилъхуркъым.**
- **Къуаргъэрэ пэт, и шырым «хужь цIыкIукIэ» йоджэ.**
- **Къуэр напщIэщ, пхъур набдзэщ.**
- **Малъхъэр хъумэ - къанщ, мыхъумэ - шыдщ.**
- **КIапэр къанэри, напэр ящащ.**
- **ЧэнджэщыфIыр шы-уанэ зэтелъ и уасэщ.**
- **ЖызыIэн мыукIытэр ищIэни укIытэркъым.**
- **Жэщ къыщытехъуэр и бысымщ.**
- **Жыжьэу маплъэ, благъэу мэтIыс.**
- **Ерэхъурэ хъунрэ щыIэу уи ней къысщыхуэ.**
- **Жьы хъуар гу махэщ.**
- **Шынэ здэщымыIэм укIытэ щыIэкъым.**
- **ЖьэрыIэзэ Iэпэзадэ.**
- **Зыр лIэкIэ адрейм зилIэжыркъым.**
- **ЩIакIуэ нэхърэ уэшх нэхъ благъэщ.**
- **Уэгум щызеуэ бгъэшхуэр зы джэдыкIэщ.**
- **Джэду хьэжы зыкъещI.**

● IуэрыIуатэ

ДжэгуакIуэмрэ и къуэмрэ

Зы къулей гуэрым хьэгъуэлIыгъуэ яIэти, Агънокъуэ Лашэ абы хагъэтыну ираджащ. Агънокъуэм щIалэ цIыкIу иIэт, илъэс зыбгъупщI нэхъ мыхъууи, ари игъэкIэсри, здэкIуэм здихьащ. ЩIалэ цIыкIум и пхэр шы тхыцIэ гъурым щIиудауэ нэсащ.

- КIуэ мы шыр бом щIэгъэхьи, мэкъу ет! - жиIэри, Агънокъуэр джэгум, ефэ-ешхэм яхыхьащ.

ЩIалэ цIыкIум шыр шэщым щIишэри, шхуэмылакIэмкIэ шыр кIэщI дыдэу ирипхщ, мэкъу дыгъэл IэмбатIэфI шыпхэм деж игъэтIылъри къыщIэкIыжащ. Зы дзэкъэгъуэ Iумыхуауэ, и ныбэ иуэжауэ шыр нэху щыхукIэ шэщым щIэтащ.

ХьэгъуэлIыгъуэр зэфIэкIауэ, нэхущым деж Агънокъуэр къыдэкIыжыну унэм къыщIэкIыжащ. Шым шэсыжыну кIуэри, кIэщIу пхъэшыкъум епхауэ, мэкъур псори и пхэмкIэ щылъу щIэтт.

- А ныбэ узым ихьын, мыр мыпхуэдэу щхьэ пщIа?

- ЕсщIа щыIэкъым, дадэ, къысхуэгъэгъу! Шыр шхэнумэ, сэ сызытеса лъэныкъум мэкъу естащ, уэ узытеса лъэныкъуэми ептынумэ, ухуитыжт!

Агънокъуэм и джэгуэкIуэныр абдеж щыщигъэтри, и IэщIагъэр и къуэм иритауэ жаIэж.

Адэ

Iуэтэж

- А хъыджэбзыжь цIыкIур зыдэгушыIэра нэхъапэр?! Адэм жиIэм щIемыдэIуэнур лIо? Иджырей щIалэгъуалэр жыIэмыдаIуэщ, я щхьэм къихьэр ящIэ фIэкIа, нэхъыжьи адэ-ани къафIэIуэхужкъым, я псалъи зэхахыну хуейкъым... И лъагъуныгъэ кIуэда? ГъащIэм хищIыкIыр сыт абы?.. И Iэр зэтедзауэ зыгъэпсэун унагъуэ естынущ ар... Адэм и псалъэм быныр емыдэIуэж щыхъуар дапщэщу пIэрэ? - Темыркъан и макъыр утIыпщауэ и фIэщу шхыдэрт, и пхъур щIалэ гуэрым дэгушыIэу, нэгъуэщIым дэмыкIуэну тхьэ иIуауэ щызэхихам. - Сэ згъэунэхъун и гугъэ? Жылэр къехъуапсэу зыгъэпсэунщ зэстынур. Зи пэ зыхуэмылъэщIым къилъхуам хуэгъэпсэуну ар?.. ГъэщIэгъуэн, дэгушыIэмэ?! Iэджэми Iэджэ догушыIэри къонэж. А щIалэм хуэдэ дунейм темыту щхьэ къыщыхъуа?.. «Лъагъуныгъэ» жаIэ мыдэ. Лъагъуныгъэм уи ныбэ из ищIыну?

Адэм и шхыдэр пхъум и тхьэкIумэ иригъэхьэртэкъым. Жьы къепщэ макъыу къызыфIигъэщIырт. Хьэуэ, Мадинэ адэм и жыIэ емыдаIуэу есауэ аратэкъым. Адэанэм я жыIэ тIу ищIатэкъым игъащIэм. ЖыIэдаIуэ дыдэу къэхъуат, ауэ иджы адэм къыпиубыдыр зэхихыну хуейтэкъым. Мадинэ игу ирилъхьам мы зэм пхуебэкъуэнутэкъым, ебакъуэмэ, и гъащIэ псокIэ хуэмыпшыныжын щыуагъэ ищIэну къыщыхъурти. Абы и щIалэр зыхуигъадэ щымыIэу фIыуэ илъэгъуат. А тIур зэхуэзэрт, я гухэлъ зэхуаIуатэрт.

Темыркъани цIыху ерыщт, хьэл ткIий иIэу, игу ирилъхьам пхутемыкIыну.

Анэм жиIэшхуэ щыIэтэкъым, зэадэзэпхъум яку къыдэхъуа къайгъэм зыщидзей хъуат. ЛIым пэуву ар едэуэжыртэкъым, быным зэран хуэхъунуи хуейтэкъым. КъыгурыIуэрт лъагъуныгъэм и къарур зыхуэдэр, фIыуэ умылъагъум зэрыдэпсэугъуейр. Абы щыгъуэми, гум щыбгъафIэу плъэгъуауэ щытар зэрыпсэур, зыхуэмейм гъащIэ диухуауэ, бын дигъуэтауэ, ахэр игъафIэу плъагъуныр зэрыгугъур къыгурыIуэрт.

Хъаний ар псори ищIэ щхьэкIэ, зыри жимыIэжу зиущэхужат, пхъум жиIэр хуигъэдэхэну щыхуежьэм, и псалъэр Темыркъан къызэрыIуригуэжрэ.

- Уэ, - жиIат абы щыгъуэ лIыжьым, - узгъэмэжэлIа, пхуэдэм уезгъэхъуэпса? Пшхынрэ щыптIэгъэнрэ бгъуэтакъэ?.. Сыт хуэдэ лъагъуныгъэ нэгъуэщI узыхуейр?

«Лъагъуныгъэ» псалъэм къикIыр Хъаний нэхъ къыгурыIуэу къыщIэкIат Темыркъан нэхърэ, ауэ абы и мыхьэнэр къыхугурыгъэIуакъым лIым. ХузыхегъэщIакъым псэкIэ фIыуэ умылъагъум удэпсэуным нэхърэ нэхъ гугъуехь зэрыщымыIэри апхуэдэм уемызэгъыу узэбгъэдэкIыжынкIэ зэрыхъунури.

Темыркъан иукъуэдияти яхутекIыртэкъым: «Сэ узэстынур ПIатIэ и къуэращ. А унагъуэм псэукIэ ящIэ. Я щIапIэр инщ, я Iэщыр куэдщ», - жиIэрти. И пхъур зритыну щIалэм и хьэлри, и лIыгъэри, езыр зыхуэдэри ищIэртэкъым. Илъагъур унагъуэм мылъкукIэ я къулеягъэрат...

Мадинэ и дэкIуэгъуэт, абы фIэкIмэ «къыдэнэжа» къыфIащыну. И мурадымкIэ и адэр арэзы хъуным пэплъэурэ зигъэгуват унэ имыхьэу. Мурати Мадинэ къыпэплъэрт, нэгъуэщI къимышэу. Ауэ, «Гугъэри гъащIэм щыщщ» зэрыжаIэм щхьэкIэ, Муратрэ Мадинэрэ гугъэ защIэу я гъащIэр яхьынт, и адэм жиIэм емыдаIуэу, хъыджэбзыр дэкIри лIы дэкIуат.

- Сэ къызэмыдэIуа быныр сыпсэуху къыдремыхьэ си пщIантIэм, - жиIэгъат абы щыгъуэ Темыркъан губжьауэ.

«Сыкъэгубжьащ» жыпIэу иужькIэ узыхущIегъуэжын жыпIэ хъунукъым, гъащIэм узыхуишэнур умыщIэу. Зи жагъуэ къащIа адэр абы егупсысатэкъым. Ауэ пIалъэ гуэр къыхэкIми, зэманым зэтес псори ещIыж, къуэншари, щыуари, лей зытехьари къыщIигъэщыжу. Темыркъан псэуху пщIантIэм къыдимыгъэхьэну зэхэзыхыжа пхъум псалъэ дыджхэр и жагъуэ мыхъуу къэнакъым. И адэм махуэ къэс къилъагъуу, хуэзэу, псалъэ гуауэ къридзу къуажэм дэмысын щхьэкIэ, щауэмрэ нысащIэмрэ къалэм Iэпхъуащ, лэжьапIэ къагъуэтри, я щхьэ япIыжу псэун щIадзащ.

Мадинэ и адэм зритыну и гугъа щIалэр къыщIэкIатэкъым Темыркъан зэригугъам хуэдэу цIыху зэтету. «Зыгуэрым хуэмыфI хьэдрыхэ ягъакIуэркъым» - зэрыжаIэу, ар бэлыхьу хэзагъэрт ефэным, къэфэным, фыз къэшэным. Зы илъэсым абы къишат фызитI. ТIури емызэгъыу бгъэдэкIыжат. Къиубла хабзэм дихьэха хуэдэ, зыхилъхьа хьэлым пищащ адэкIи. Апхуэдэ хъыбарыр къуажэдэсхэм псынщIэ дыдэу ялъоIэс, зэхах. Ар зэхимыхыу къэнакъым Темыркъани. «Си хъыджэбз закъуэр згъэунэхъурти... Унагъуэм я псэукIэм, зэрымыкъулейсызым си нэр къыщипхъуэри, щIалэм и хьэл мыхъумыщIэм гу лъыстатэкъым, - ищIэну щытам щIэщтэжауэ, а Iуэхур къызэремыхъулIам щыгуфIыкIыу егупсысыжат Темыркъан. - «Къэпыщхьэр умытIатэу хьэ илърэ ху илърэ пщIэркъым» жаIэ. Делэу жаIакъым апхуэдэу... Къуажэдэсхэм нэмыплъ къызат хъуащ, си зэранкIэ Мадинэ дэкIауэ жаIэри. Зи быным емызэгъыжа сэ дзыхь хэт къысхуищIын?»

Темыркъан япэм зэрыщытам хуэдэжтэкъым, зихъуэжат. Япэм хэлъа хьэл ткIийр дэплъагъужыртэкъым. Хэплъэрей, тегупсысыкIрей хъуат. Iуэху гуэр ищIэну къищтамэ, хуэгъэIэкIуэлъакIуэртэкъым. Япэм хуэдэу псори зригъэдаIуэу унафэ хуэщIыжыртэкъым. Илъэс зыбжанэ хъуат и пхъур зэримылъагъурэ. ПщIантIэм къыдамыгъэхьэну зи унафэ ящIа пхъум и хъыбар къигъэIуртэкъым. Абы и хэщIапIэр Темыркъан къыжезыIэн ирихьэлIатэкъым иджыри къэс. Езыри хэгъэзыхьауэ щIэупщIэфыртэкъым и щхьэ трилъхьэу...

Илъэситху хъуат Мадинэ пщIантIэм зэрыдэкIрэ. Гъэмахуэ пщыхьэщхьэ дахэт нышхьэбэ, адрей блэкIа къомым едэхэкIрэ жыпIэну. ЩхъуантIагъэ зэфэзэщкIэ хуэпа жыгышхуэм и щхьэкIэм ислъэмей щащIу къыщыфэ щIыкIэу, жьыбгъэ мащIэм дэхьей пщIащэ Iувым зыхагъапщкIуэу, къыхэлъэтыжу, бзу цIыкIухэр жыгыщхьэм щызэдэджэгурт. И пхъур щысабияр игу къэкIыжауэ, бзу уэрэдым щIэдэIукIыу, Темыркъан яхэплъэрт а псэущхьэ цIыкIухэм. Мадинэ щысабиям, и адэм и IэплIэм иджэгухьрэ, бзу бзэрабзэхэм я макъым щIэдэIуу къыщыхъуащ мы жыг щIагъым. Абы лъандэрэ илъэс Iэджэ дэкIами, абы щыгъуэ я уэрэд дахэмкIэ адэмрэ бынымрэ тезыгъэуууэ щыта бзу дыдэхэрауэ къыщохъу ахэр Темыркъан. Игъэджэгуу и IэплIэм къихъукIа и хъыджэбз закъуэрат иджыпсту ар зэгупсысыр. НэгъуэщI игу къэкIыртэкъым...

Куэбжэм ибгъукIэ къыщыувыIа машинэ псынщIэм къикIри, пщIантIэм къыдыхьауэ Темыркъан къыхуокIуэ зы цIыхухъурэ зы цIыхубзрэ. Бзылъхугъэм и Iэблэм тесщ сабий, илъэс и ныбжьыну. Зы щIалэ цIыкIуи я гъусэщ, и джэгугъуэу, и къэвэгъуэ дыдэрэ, дунейр фIэгъэщIэгъуэну куэдым щIэупщIэу.

Анэм зрегъэзыхри, щIалэ цIыкIум еIущащэу щэхуу жреIэ:

- Жэи, Заур, мо дадэм IэплIэ хуэщI... Ар уэ уи дадэращ.

Заур и нитIыр триубыдэри еплъащ башым тегъэщIауэ къаплъэ лIыжьым икIи занщIэу щIэпхъуащ зи IитIыр къэшияуэ щыт дадэм хуэжэу.

Темыркъан и IэплIэм щIалэ цIыкIур ириубыдарэ, и нэкIущхьэм нэпсхэр къежэхыу яIуплъэрт хуэму къыхуэкIуэ цIыхухъумрэ цIыхубзымрэ.

Иджы адэм игу зэгъа хуэдэт быным и насыпымкIэ.

НЭХУЩ Хьэжпагуэ.

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIыу: **1**. Пхъэщхьэмыщхьэ. **3**. Щхьэусыгъуэ гуэрхэм къыхэкIыу жылэр зыбгынауэ зызыгъэпщкIу цIыху. **7**. Удз: уеIусэмэ, укъисынщ. **8**. ЗекIуапIэ гъуэгум ... къутахуэ телъщ. **10**. ГъэшхэкI. **11**. Хьэцэпэцэ къахахэр: пхыру зэкIуэцIыпхарэ самэшхуэу зэтелъхьауэ. **14**. Адыгэ композитор цIэрыIуэ. **15**. Бжэ Iуахам и ... макъ къэIуащ. **18**. Хъуэхъуэм хэту щыжаIэ щыIэщ: «Уи быным я ... Тхьэм уимыгъэлъагъу!» **20**. Хьэкум илъ сахуэ. **21**. ... ... лъагъуэ зэхуаIэщ. **22**. Бжьэхуцым къыхэщIыкIа щэкI Iув. **27**. Зи мурадым зи Iэр лъэзыгъэIэс цIыху. **28**. Нартхэм я гъукIэ. **32**. Шэми шхуми ... **33**. Фочым, кIэрахъуэм щыщ Iыхьэ, шэр зыутIыпщ. **34**. Зи ныбжьыр хэкIуэта цIыхухъу. **37**. Сымаджэр къанэри ... лIащ. **38**. Мыщэ и къуэ ... **39**. Джанэм ... инащ.

Къехыу: **1**. Зи лъэгур пхъэм къыхэщIыкIа пасэрей вакъэ. **2**. КъуийцIыкIу бзаджагъэкIэ къигъэIурыщIа домбей. **4**. ... и пIэ ... къокIэж. **5**. Къэбэрдей усакIуэ, журналист, КъБР-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ ... Арсен. **6**. МышхумпIэ къызыпыкIэ жыг. **9**. Бгым и бгъуэщI. **11**. Нэмэз ... **12**. Социалист Лэжьыгъэм и ЛIыхъужь ... Алий. **13**. Адыгэ театрым и джэгуакIуэ телъыджэу щыта, РСФСР-м и цIыхубэ артист. **16**. Блэм и бзэгу. **17**. ЕджапIэ пщIантIэм сабийхэр щызэрызохьэ, ... къэпщIауэ. **19**. ЦIыху Iэл, жыIэмыдаIуэ, гущIэгъуншэ. **23**. ... хэтIэсамэ, пхуэгъэхъужыркъым. **24**. ТхъуцIынэ щIэпхумэ, ар къонэ. **25**. Унэм щигъэзэщIэн хуейуэ, еджакIуэм ... къуратащ. **26**. «Пщы» зыфIэпщым «...» къыпфIещ. **29**. Фэм псы дищIэу къэшырыба. **30**. ЩIымахуэм щыпIэ хуабэм лъэтэж къуалэбзу, къуаргъ лъэпкъым щыщу. **31**. Яхуэмылажьэ бжьэхъу пIащэ. **35**. ПащIэ Бэчмырзэ и псалъэхэр зыщIэлъ уэрэд цIэрыIуэ « ... Мурат». **36**. Нащэр ... хъуамэ, пхуэшхыжыркъым.

Зэхэзылъхьар **МЫЗ Ахьмэдщ.**

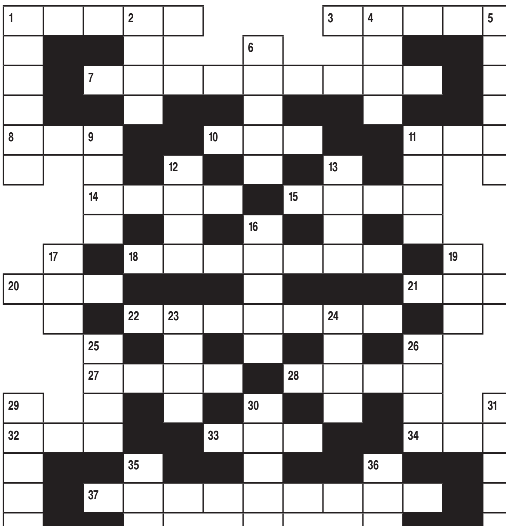

ЩэкIуэгъуэм и 28-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **1**. Ибэ. **3**. Умэ. **5**. Щыкъу. **8**. Хьэм. **9**. Ныбаблэ. **10**. Къанж. **11**. КIыргъ. **12**. Пщы. **13**. ХьэмкIэ. **15**. Дзасэжь. **19**. Щэ. **20**. Псынабэ. **21**. Хъуп. **22**. Къэшэж. **23**. КъыпцIэ. **24**. ШкIэ. **26**. Бзий. **28**. Дерт. **31**. Андэгурэ. **32**. Къат. **33**. ПэкIу. **34**. Къру. **35**. Гъуэз.

Къехыу: **2**. Бащлъыкъ. **4**. Мамхэгъ. **6**. Къунан. **7**. Бабыщ. **8**. Хьэсы. **13**. Хьэщыкъ. **14**. КIапсэ. **16**. Апэсы. **17**. Жьапщэ. **18**. Анэ. **25**. КIэрэф. **26**. Балъкъэр. **27**. Инат. **29**. Есэп. **30**. ТхьэкIумэ.

● Тхыгъэ кIэщIхэр

И лъабжьэр гъуэжащ

МыIэрысей хадэм щыхасэну къахьат жыгыщIэ. Ар зылъагъухэм жаIэрт: «Мыр хуабжьу жыгыфI хъуну къыщIэкIынщ. Феплъыт, и ныбжькIэ щIалэми, езым хуэдэхэм къащхьэщыкIыу, лъэдий гъумщ, къудамэбэщ».

МыIэрысей нэхъ лъагэхэм, лъэщIабгъуэхэм ящыщ зым пэгъунэгъуу щыхасащ жыгыщIэр. Абы псынщIэу зиужьырт: кIуэ пэтми нэхъ лъагэ хъурт, и къудамэхэм къахэхъуэрт. Апхуэдэу екIуэкIыурэ, ар, зыпэгъунэгъу лъэщIабгъуэм ехьэехуэ фIэкIа умыщIэну, жыгышхуэ хъуащ. Ар лъэщIабгъуэм игу ирихьакъым, къэгузэващ: «Мыр куэд мыщIэу къыслъэщIыхьэпэнущ, сэ нэхърэ нэхъ лъагэ, нэхъ екIу хъунущ, ар зылъагъу адрей жыгхэм сэ сыкърадзэжынукъым. Си фIэщ хъуркъым мыр си пIэ иувэну щIэмыкъуу. АтIэ сыт ар къэхъуным сыщIыпэплъэр?! Абы иджыпстукIэ сыпэлъэщынущи, хэмытIасэ щIыкIэ езгъэухынщ си гъунэгъуныр!»

Арати, лъэщIабгъум фIыуэ ицIыху, куэд щIауэ и жыIэ зыгъэзащIэ жьышхуэм жриIащ къыбгъурыт мыIэрысей зызыужьым хуищIэу жьэхэуэу, мыр жыг хъужынкъым, жаIэу фаджэ ищIыну. Жьышхуэм игъэзэщIащ абы и лъэIур. Хадэм ит жыг куэдым я жагъуэ хъуат ар. «Апхуэдэу ирищIэн хуеякъым», - жаIэрт.

АрщхьэкIэ лей зраха, зэхакъута жыгым бетэмалу зыкъиузэщIыжащ. Куэд мыщIэу абы лъэщIабгъуэм нэхърэ нэхъ лъагэу зиIэтащ. Ар хъуащ жыг хадэ псор зэрыгушхуэ мыIэрысей лъэщ, гъэ къэс хьерышхуэ къыпыкIэу. Иджы абы махуэ къэс елъагъу лей къезыхауэ щыта лъэщIабгъуэм щыщу щIым къыхэщ кудейуэ къэна лъабжьэ гъуэжар.

Зэ сэтей къэмыхъун зыри щыIэкъым

Сыт щыгъуи щыIащ, ауэ псом хуэмыдэу ди зэманым куэд хъуащ зи цIэ зыгъэIуну щIэкъухэм я бжыгъэр. Ауэ цIэ гъэIукIэр Iэджэ мэхъу, итIани нэхъыщхьэу Iэмалит щыIэщ: япэр - уи лэжьыгъэфIхэмкIэ, IэужьыфIхэмкIэ уи цIэр цIыхум яIэтын, уи фэеплъыр я гум къибнэн; етIуанэр - зы сэбэпынагъ гуэри зэи умылэжьами, уи цIэр зэрыIуным и ужь уитыну. ГъащIэм а тIур зэзэмызэ щызэхозэрыхьри, гугъу щыхъу щыIэщ пэж дыдэу зи цIэр Iуну, пщIэ, щIыхь хуэщIын хуейуэ зыхуэфащэр занщIэу уи нэм къыщыщIимыдзэ.

Куэдрэ къохъу щIыхь зыхуэфащэр къуэгъэнапIэм къыкъуэнэрэ «зи лъэ нэхъ зэрихьэм», хьэкIэпычым, Iужажэм, «щIы щIагъым мэкъумэш щызыщIэм» и Iуэхур нэхъ щыдэкI, и «хъыбарыфIыр» зэпадзыжу цIыхухэм къыщрахьэкI, апхуэдэ щIыкIэкIи езыр зыхуей дыдэм IэкIэ щытеIэбэ. Игу мэзагъэ абы, и щхьэр лъагэу еIэт, ауэ зы щогъупщэ - Тхьэм цIыхум кърит Iэзагъэр зэримыIэр, зэрызэчииншэр. АтIэ зэчий (талант) уимыIэмэ, абы и хъуаскIэр уи гумрэ уи псэмрэ хэмылъмэ, сыт и мыхьэнэ?! Пэжщ, апхуэдэр Iэмалшымэ, и Iуэху зэрызэригъэкIуэн къулеигъэ бгъэдэлъмэ, зыкъом хузэфIэкIынущ, и цIэр игъэIунри абы хэтыжу.

ЖаIэнкIэ хъунщ - дэтхэнэри езыр зэрыпсэуфу мэпсэу. Ар зыкъомкIи пэжщ. Ауэ зэ сэтей къэмыхъун зыри щыIэкъым. Гува-щIэхами. Мис итIанэ цIыхухэм IупщIу ялъагъу, къащIэ хэт сыт и уасэу щытами.

КЪАГЪЫРМЭС Борис.

Редактор нэхъыщхьэ
ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

Редколлегием хэтхэр:
ЖьэкIэмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и япэ къуэдзэ), Жыласэ Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), Ширдий Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщI Изэ.

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 40-48-54, 42-63-64, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; хабзэхъумэ IуэхущIапIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; узыншагъэр хъумэнымрэ экологиемкIэ - 42-22-89; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хъыбарыщIэхэмкIэ - 42-22-88; зэдэзэIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.
Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10
Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ПИ №ТУ07-00117-м щIэту ятхащ.
Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI.
«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтIыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А 12+

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарь Къаншокъуэ Эллэ, *редактору* ЖьэкIэмыхъу Маринэ, *корректорхэу* ЩхьэщэмыщI Изэ *(4, 5, 6-нэ нап.)*, Нэужьокъуэ Заирэ *(1, 2, 3-нэ нап.)*. *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* Дол Маринэ, Бещто Оксанэ, *сурэтхэм елэжьар* Бицу Жаннэщ.
Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер IэнатIэм щагъэхьэзыращ.
Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.
Индексыр П 5894● Тираж 1.998●Заказ №2604